

0 997/1984

HmezadCelje - skladišče
D-Per

70/1984

1119840997,1

COBISS

OSREDNJA KNJ.
CELJESrečno
Novo leto
želi uredništvo

POŠTNA PLAČANA V GOTOVINI

LETO XXXVIII.

JANUAR 1984

ŠT. 1

GLASILO DELAVCEV DELOVNIH ORGANIZACIJ: KMETIJSTVO ŽALEC * KMETIJSKI KOMBINAT ŠMARJE * KMETIJSTVO ILIRSKA BISTRICA * KMETIJSKA ZADRUGA »DRAVA« Radlje * SADJARSTVO »MIROSAN« Petrovče * VRTNARSTVO Celje * KMETIJSKA ZADRUGA »SAVINJSKA DOLINA« Žalec * ČEBELARSKA ZADRUGA Petrovče * KMETIJSKA ZADRUGA SLOVENSKA BISTRICA * CELJSKA MESNA INDUSTRIJA * CELJSKE MLEKARNE Celje * HMEZAD EXPORT IMPORT Žalec * STROJNA Žalec * MINERVA Zabukovica * GOSTINSTVO IN TURIZEM Žalec * NOTRANJA TRGOVINA Žalec * JATA ZALOG Ljubljana * INTERNA BANKA HMEZAD * HRANILNO KREDITNA SLUŽBA KMETIJSTVA IN GOZDARSTVA Žalec in SKUPNE SLUŽBE SOZD HMEZAD

PRED NAMI SO ODGOVORNE NALOGE

Leto 1983 se je izteklo. To leto je bilo brez dvoma v marsičem težje kot prejšnja leta. Gospodarska stabilizacija se s svojimi ukrepi odraža tudi pri gospodarjenju v Hmezadu. Svetovne kot domače gospodarske razmere so izredno zaostrele pogoje gospodarjenja tudi v okviru SOZD Hmezad. Saj smo se v lanskem letu srečevali z veliko devizno problematiko, ker so pri delitvi deviznih sredstev izvozniki zelo prikrajšani. Srečevali smo se tudi z nelahko dinarsko situacijo. Pomanjkanje finančnih sredstev in veliko povečanje obrestne mere sta povzročila niz težav pri večanju proizvodnje, ker je s tem tudi omejena investicijska politika. Tudi pomanjkanje reprodukcijskega materiala je povzročalo nemalo težav v sami proizvodnji. Primarno kmetijsko proizvodnjo je poleg vsega prizadela še suša, ki je bistveno zmanjšala pridelke in s tem tudi znižala dohodek, kar brez dvoma zmanjšuje gospodarske rezultate. Tudi druge dejavnosti v okviru Hmezada so čutile probleme pomanjkanja finančnih sredstev, repromateriala itd. Toda kljub temu smo z velikimi napori dosegli dokaj zadovoljive uspehe.

Preko Interne banke in HKS smo uspešno razreševali tekoča finančna in investicijska vprašanja. Tudi oskrba z devizami je kljub velikim težavam, s katerimi se je srečeval devizni odbor, bila zadovoljiva. Zavoljo tega ni bilo nekaterim DO oz. TOZD potrebno ustaviti dela, oziroma ukiniti proizvodnjo. Pri uspešnem premagovanju teh težav se vidi kolikšnega pomena je, da so te funkcije združene v okviru celotnega sistema.

Na področju samoupravnih odnosov so bili doseženi pomembni kvalitativni premiki. Tako so se novi delavski svet kakor posamezni odbori uspešno lotili nalog, ki stojijo pred njimi in pogojujejo nadaljnji razvoj našega Hmezada.

Tudi družbenopolitične organizacije so v svoji aktivnosti sprejele pomembne sklepe in stališča, ki odražajo naše nadaljnje delo.

Na področju investicijske dejavnosti je bila znatna aktivnost v okviru naših DO in TOZD, kjub težavam, ki se z njimi na tem področju srečujemo, kot so restrikcije kreditnih sredstev, visoke obrestne mere itd.

Na začetku lanskega leta se je družini Hmezad pridružila tudi perutinarska delovna organizacija JATA iz Zaloga pri Ljubljani. S tem imamo zaključen perutinarski repokrog v Hmezadu. Pridružila se nam je tudi skupina za opravljanje neproizvodnega inženiringa na področju nabave in vgradnje proizvodne opreme za potrebe živilsko predelovalne industrije. Skupna dela v DO Hmezad export-import.

V letu 1984 bo na področju gospodarjenja po napovedih in ukrepih izredno težavno. Srečevali se bomo z veliko problematiko v proizvodnji, kakor tudi pomanjkanjem finančnega kapitala, kar bo pri medsebojnih denarnih odnosih porajalo določene probleme. Grozi nam tudi problem visoko povečanih obresti, kar bo povzročalo dodatne težave na področju obratnih, kakor tudi investicijskih sredstev. Saj obresti predstavljajo vedno večji izdatek. Na kratko bi lahko opredelil letošnje naloge takole:

– Izredno se bo potrebno zagristi v izvoz. Prizadevati si moramo, da z boljšimi proizvodi pričnemo hitreje osvajati zunanja tržišča. Upamo, da bomo v letu 1984 že lahko ustanovili kakšno mešano firmo v inozemstvu, kar bi predstavljalo za Hmezad pomembno pridobitev. Na vsak način moramo doseči višje izvozne učinke, ker drugače se bomo našli v izredno težki situaciji. Stagnirati bo pričela proizvodnja. Delež deviz, ki ostane izvoznikom, ne bo nič večji od lanskega če le še manjši ne bo. Lani nismo dosegli dobrih izvoznih rezultatov.

– Izredno pomembna naloga je tudi večanje fizičnega obsega proizvodnje in delo na povečanju produktivnosti. To je tudi osnova našega nadaljnega razvoja, kot je doseganje dohodka, proizvodov itd.

(Nadaljevanje na 2. strani)

SREČNO IN USPEŠNO
1984SOZD HMEZAD
ŽALEC

PRED NAMI SO ODGOVORNE NALOGE

(Nadaljevanje s 1. strani)

S težavami se bomo srečevali pri oskrbi s surovinami. Lani ni bilo večjih problemov in je bila ta naloga s tega področja uspešno opravljena. V ta namen (oskrba s surovinami) bomo morali nameniti še več sredstev za sovlaganje, kakor se tudi sami maksimalno oskrbeti z lastnimi surovinami.

– Z večjo odgovornostjo bomo morali združevati sredstva, ki jih imamo, za skupne namene za skupno opredeljene cilje pri realizaciji razvojnih nalog. Ne moremo in ne smemo voditi separatne politike, da samo takrat poznamo skupnost, ko nam gre slabo, ko pa nam je bolje, pa pozabimo na njo.

– Naloge na področju investicij so opredeljene v ustreznih programih. Z novimi investicijami, ki morajo biti skrajno smotrne si moramo oskrbeti več svinjskega, govejega in perutninarskega mesa, kakor tudi mleka, hmelja in ostalih proizvodov, storitev in uslug.

Verjetno bi še lahko našteval nekatere naloge, a je dovolj. Želel bi samo poudariti, da morajo biti v tem času strpni odnosi med DO in med posamezniki. Medsebojno si moramo pomagati in se tudi zavedati, da je le čvrsta medsebojna povezanost porok, da bomo lahko kljub težavam uspešni.

Vsem se zahvaljujem za dosežene uspehe in sodelovnanje v lanskem letu in vsem, ki združujete svoje delo, sredstva, znanje in prizadevanja v okviru Hmezada ter vašim svojcem kakor tudi upokojencem in sodelavcem želim SREČNO IN USPEHOV POLNO NOVO LETO 1984.

Vlado GORIŠEK, predsednik
poslovodnega odbora SOZD

PODELJEVANJE PRIZNANJ SOZD HMEZAD

Delavski svet SOZD Hmezad je na seji 15. decembra 1983 sprejel spremembe in dopolnitve pravilnika o podeljevanju priznanj SOZD Hmezad Žalec, ki je bil sprejet ob koncu leta 1981.

Spremembe in dopolnitve so nastale pri vrstah priznanj, natančneje so opredeljena sama priznanja (doslej v pravilniku niso bila), nekatera določila pa so iz pravilnika izpuščena, ker so opredeljena v drugih aktih (npr. jubilejne nagrade).

SOZD Hmezad podeljuje ob svojih jubilejih—obletnicah ustanovitve, pomembnejših dosežkih v razvoju in poslovanju ali ob praznovanju republiških in državnih praznikov priznanja.

Priznanja SOZD so:

- plaketa SOZD,
- priznanje SOZD,
- jubilejna značka SOZD.

PLAKETA SOZD

Podeljuje se za dosežene uspehe in rezultate, s katerimi se povečuje ugled SOZD, DO ali TOZD in sicer:

- za večletno trajnejše in uspešno delo oz. sodelovanje,
- za združevanje sredstev za naložbe, ki so skupnega pomena oz. za prizadevanja pri izgradnji posameznih novih obratov oz. kapacitet,
- posameznim delavcem in združenim kmetom za izredno uspešno, večletno delo oz. sodelovanje, ki je dalo vidne rezultate,
- skupini delavcev in združenih kmetov za uspešno večletno delo oz. sodelovanje, ki je dalo vidne rezultate.

Plaketa se podeljuje v treh stopnjah in sicer kot zlata, srebrna in bronasta plaketa.

O podelitvi plakete se izda listina.

PRIZNANJE SOZD

Podeljuje se za večletno uspešno delo oz. poslovno sodelovanje in sicer:

- OZD in TOZD za večletno uspešno delo oziroma sodelovanje,
- posameznim delavcem in združenim kmetom oz. skupinam letih, ki so s svojim prizadevanjem in delom pripomogli, da je njihova organizacija dosegla nadpovprečne poslovne uspehe oz. razširitev proizvodnje, za kar je le-ta prejela plaketo oziroma priznanje SOZD Hmezad.

– delavcem, ki so s svojim inovacijskim predlogom, ki je bil sprejet in uporabljen v DO prispevali k uspešnejšemu in ekonomičnejšemu poslovanju,

– delavcem in združenim kmetom, ki so več let aktivno in uspešno delovali v samoupravnih organih in družbeno-političnih organizacijah v DO ali SOZD ali kot delegati SOZD v družbenopolitičnih skupnostih ali samoupravnih interesnih skupnostih.

JUBILEJNA ZNAČKA SOZD

Se podeljuje delavcem, ki so dopolnili 10, 20 oziroma 30 let delovne dobe v SOZD oziroma pravnih prednikih ne glede na to, ali so bili zaposleni v eni ali večih delovnih organizacijah v okviru SOZD. Značka se podeljuje v treh stopnjah: za 30-letno delo zlata, za 20-letno delo srebrna in 10-letno delo bronasta značka SOZD.

Priznanja SOZD podeljuje delavski svet SOZD na predlog komisije za odlikovanja in priznanja.

Priznanja SOZD se podeljujejo praviloma enkrat letno in sicer na dan SOZD po prejšnjem razpisu za zbiranje predloga za priznanja.

Izjema so priznanja SOZD, ki se podeljujejo na podlagi 7. člena pravilnika. To so priznanja, ki se podeljujejo gostom ali delegacijam, ki uradno obiščejo SOZD ali katero izmed članic v okviru SOZD. Priznanja SOZD se lahko podelijo tudi zunanjim poslovnim partnerjem za večletno poslovno sodelovanje.

DAN SOZD HMEZAD ŽALEC

V skladu z določili pravilnika o podeljevanju priznanj SOZD Hmezad Žalec je delavski svet na seji 15. 12. 1983 podelil plakete in priznanja SOZD za dolgoletno delo, dosežene delovne uspehe ter družbenopolitično delo delovnim organizacijam, delavcem in združenim kmetom.

Priznanja SOZD za leto 1983 so bila podeljena na svečani seji delavskega sveta SOZD ob dnevu SOZD Hmezad 28. 12. 1983.

Plakete SOZD so prejeli naslednji delavci in združeni kmetje:

Zlato plaketo SOZD

Anton JUREŠ, DO Kmetijstvo Žalec
Mišo BOBOVNIK, DO Export-import Žalec
Vlado PLASKAN, DSSS SOZD (upokojen)

Srebrno plaketo SOZD

Alojz JONA, DO Kmetijstvo Žalec
Marjan MATJAŽ, DO Kmetijstvo Žalec
Vlado JAGER, DO Sadjarstvo Mirošan
Anton dr. VRABIČ, KZ »Savinjska dolina« Žalec
Marjan JELOVŠEK, združeni kmet
Silva VAUKNER, DO Celjska mesna ind. Celje
Bogdan PUGELJ, DO Celjska mesna ind. Celje (posmrtno)
Ivo DERNAČ, DO Gostinstvo-turizem Žalec, (posmrtno)
Ivan VODLAN, DSSS SOZD
Boris dr. SKALIN, DSSS SOZD
Žarko ŽIGON, DSSS SOZD
Jože JANŠE, DSSS SOZD
Jože BREŽNIK, DSSS SOZD
Andrej GORŠEK, DO Celjska mesna ind. Celje
Vid KORBER, DO Sadjarstvo Mirošan
Ludvik DERMOL, DO Vrtnarstvo Celje
Ivo DEBELAK, DO Notranja trgovina Žalec
Milan BRAČIKA, DO Jata Zalog (upokojen)
Peter PETKOVSKI, DSSS SOZD (upokojen)
Franc MEŽNAR, DSSS SOZD (upokojen)
Ivanka VOZIČ, DO Notranja trgovina Žalec
Marica VREČER, DO Vrtnarstvo Celje
Helena BUNDERLE, DO Kmetijstvo Žalec

Bronasto plaketo SOZD

Jože KOPINŠEK, DO Kmetijstvo Žalec
Anton KUDER, DO Kmetijstvo Žalec
Peter NAĐ, DO Kmetijstvo Žalec
Simon NAPOTNIK, DO Sadjarstvo Mirošan
Jože MIRNIK, DO KZ Savinjska dolina Žalec (upokojen)
Filip UDRIH, DO KZ Savinjska dolina Žalec (upokojen)
Ivan STROŽER, DO KZ Savinjska dolina Žalec (upokojen)
Maks HROPOT, združeni kmet
Franc MAHOR, združeni kmet
Franc MATKO, DO Celjska mesna ind. Celje
Drago VIZOVIŠEK, DO Celjska mesna ind. Celje

Hmezad

Osnutek za plakete

Jože KOMERIČKI, DO Celjska mesna ind. Celje
Ivan BORŠIČ, DO Celjska mesna ind. Celje
Mirko KLAJNŠEK, DO Celjska mesna ind. Celje
Ivan KOVAČIČ, DO Celjska mesna ind. Celje
Anton OCVIRK, DO Celjska mesna ind. Celje
Leopold BAN, DO Celjska mesna ind. Celje
Vinko PEPPERKO, DO Celjska mesna ind. Celje
Drago BRILEJ, DO Celjske mlekarne Celje
Anton MAZEJ, DO Celjske mlekarne Celje
Fani REZEC, DO Export-import Žalec
Jože ZAGODE, DO Export-import Žalec (upokojen)
Zofija DUPALO, DO Export-import Žalec
Marija KOMPOŠ, DO Export-import Žalec
Franc VIPOTNIK, DO Minerva Žalec
DOBNIK Zvonka, DO Gostinstvo-turizem Žalec
Franc PRESEKAR, DO Gostinstvo-turizem Žalec
Franc REZAR, DO Notranja trgovina Žalec
Jožica PIRNAT, DO Notranja trgovina Žalec
Ciril PŠAKAR, DO Notranja trgovina Žalec
Marija WAGNER, DSSS SOZD
Milan ŽOLNIR, DSSS SOZD
Polde ŠKAFAR, DSSS SOZD
Jožica VOUK, DO Vrtnarstvo Celje
Franc ŽUNTAR, DO Vrtnarstvo Celje
Ciril LOVEC, DO Kmetijstvo Ilirska Bistrica

Plakete SOZD so prejele naslednje delovne organizacije

Srebrno plaketo SOZD

DO KZ Savinjska dolina Žalec
DO Minerva Žalec
DO Strojna Žalec

Bronasto plaketo SOZD

Odkupna postaja Markovci v TOZD Sadeks

Priznanja SOZD so prejeli naslednji delavci in združeni kmetje

Alojz ZAJC, DO Kmetijstvo Žalec
Slavica LOKAN, DO Kmetijstvo Žalec
Jože VERDEV, DO Kmetijstvo Žalec
Edi SVET, DO Kmetijstvo Žalec
Anica JAGER, DO Kmetijstvo Žalec
Marija PIŠEK, DO Kmetijstvo Žalec
Fanika KLADNIK, DO Kmetijstvo Žalec
Rozina PODHRAŠKI, DO Kmetijstvo Žalec
Karel KORENT, združeni kmet v KZ Drava Radlje
Slavko PAVALEC, DO KZ Drava Radlje
Stanko MARKUŠ, DO Sadjarstvo Mirosoan
Dorđe DAJIČ, DO Sadjarstvo Mirosoan
Martina KRAJNC, DO KZ Savinjska dolina Žalec
Anica GERČAR, DO Celjska mesna ind. Celje
Franc KACIČNIK, DO Celjska mesna ind. Celje
Antonija KNAFELJC, DO Celjska mesna ind. Celje
Mirko MARTINC, DO Celjska mesna ind. Celje
Ignac OPERČKAL, DO Celjska mesna ind. Celje
Vili PAVLIČ, DO Celjska mesna ind. Celje
Jurij VAUKNER, DO Celjska mesna ind. Celje
Terezija ŠKORJANC, DO Celjska mesna ind. Celje
Anton PUŠNIK, DO Celjska mesna ind. Celje
Alojz LAZAR, DO Celjske mlekarne Celje
Dani JELEN, DO Celjske mlekarne Celje
Rozina GAJŠEK, DO Celjske mlekarne Celje
Jože STOKLAS, DO Celjske mlekarne Celje
Ivan BASLE, DO Export-import Žalec
Franc COKAN, DO Export-import Žalec
Vinko ČREMOŠNIK, DO Export-import Žalec
Pavla KOS, DO Export-import Žalec
Ivan KOKOT, DO Export-import Žalec
Andrej LESJAK, DO Export-import Žalec
Cita BARDORFER, DO Export-import Žalec
Danica ČERENAK, DO Export-import Žalec
Ana GROS, DO Gostinstvo-turizem Žalec
Olga DRAGAR, DO Gostinstvo-turizem Žalec
Marko KUGLER, DO Notranja trgovina Žalec
Karel-Drago PARADIŽ, DO Notranja trgovina Žalec
Janko ZUPANEK, DO Notranja trgovina Žalec
Stevo KULJANIN, DO Notranja trgovina Žalec
Milan AŠENBERGER, DO Notranja trgovina Žalec
Vinko BRGLEZ, DO Notranja trgovina Žalec
Skupina voznikov v Mešalnici – Roman BREČKO, Vinko BABIČ,
Milan-Mihael POTOČNIK
Skupina organizatorjev prevozov – Slavko GREGUR,
Marjan FELDIN, Franc PRISLAN
Franc HRUŠOVAR, DSSS SOZD
Franc VREŽE, DO KK Šmarje
Mihael KORENINI, DO KK Šmarje
Stanko DROFENIK, DO KK Šmarje
Fanika ČERNEZEL, DO KK Šmarje
Jože KOVAČIČ, DO KK Šmarje
Vinko ARTNAK, TOK Mega – združeni obrtnik
Iztok HARI – Niko ŽAVSKI, TOK Mega – združena obrtnika
Avgust OSET, TOK Mega – združeni obrtnik
Jožica OGLAJNER, DO Vrtnarstvo Celje
Marija POMPE, DO Vrtnarstvo Celje

SESTANKI, SESTANKI

25. novembra lani se je že četrtič sestal odbor za ekonomiko, organizacijo, informatiko in odnose v združenem delu.

Odbor je največ časa posvetil obravnavi poslovanja SOZD za lansko tričetrtletje. Največ časa je posvetil proizvodni problematiki in 2% upadu fizične proizvodnje. Obravnava je potekala tudi okrog planiranja za 1984. leto, kjer naj bi se tudi dal močan poudarek izvozu in pridobivanju deviz.

Odbor je obravnaval povečanje dodatkov, nadomestil in prejemnikov v zvezi z delom, informacijo o izdelavi informacijskega sistema, obveščanje v SOZD Hmezad in osnutek pravilnika o podeljevanju priznanj SOZD Hmezad Žalec.

Nadalje je odbor obravnaval tudi analizo štipendiranja in izrednega študija ter predlog enotnega urejanja družbenega standarda v SOZD Hmezad.

I. V.

RAZŠIRJENA SEJA SVETA DIREKTORJEV

BILA JE 24. NOVEMBRA 1983 V HOTELU PREBOLD

Direktorji so na seji obravnavali informacije o 9-mesečnih gospodarskih rezultatih v smislu nadaljnjih gospodarskih nalog v Hmezadu. Razprava je v največji meri potekala okrog problematike gospodarjenja ter o upadu obsega fizične proizvodnje, pri kateri so zasledili po kazalcih upad za 2 odstotka.

Na seji so obravnavali tudi informacijo o poteku planiranja in tekoče naloge pri izdelavi gospodarskih planov za leto 1984 ter posvetili

največ pozornosti izvozu, devizam in ostali proizvodni problematiki, ki nas čaka.

Nadalje so obravnavali še naloge in problematiko s področja informiranja, kateremu moramo dati večji pomen. Prav tako je razprava dala velik pomen še problematiki poteka informacij.

Na koncu pa so obravnavali še naloge v Hmezadu po sklepih 8. seje CK ZKS in 10. seje CK ZKJ.

I. V.

DO JATA IN NJENA KOOPERACIJA

Delovna organizacija JATA LJUBLJANA je minulo leto slavila 25. obletnico svojega delovanja. Do svojega jubileja je delovala pod imenom Perutnina Zalog. Ustanovljena je bila z nalogo, da proizvaja piščančje meso za potrebe tržišča.

Prva in takrat tudi največja farma za pitanje piščancev v Zalogu je bila dograjena leta 1959. Na tej farmi so se nabirale prve dobre in slabe izkušnje masovne farmske reje piščancev. Tu se je presajala tuja tehnologija na domača tla. Pri tem je mišljena reprodukcija, tehnologija prehrane, zdravstvena zaščita in tehnologija reje. Farma v Zalogu je bila šola tudi za večje število strokovnjakov, ki se niso zaposlili v Perutnini Zalog.

Izkušnje v Zalogu so pripeljale do novega koncepta v sami tehnologiji reje brojlerjev, kakor tudi do spremenjene orientacije podjetja. Perutnina Zalog je sprejela za svojo nalogo tudi razmnoževanje težkih in lahkih tipov živali za proizvodnjo mesa in jajc. Za pitanje piščancev je bilo določeno, da se postopoma prenese na kmetije v bližnji in daljnji okolici. Razvijati se je začela kooperacija.

ORGANIZACIJA KOOPERACIJE

Leta 1964 je bil ustanovljen pri Agrokombinatu Emona (Perutnina Zalog je bila takrat obrat tega podjetja) obrat za kooperacijo, ki je med ostalim prevzel nalogo, da organizira pitanje piščancev pri zasebnih kooperantih. Vzporedno s tem je Perutnina Zalog poskušala razvijati direktne odnose z zasebnimi rejci, vendar je pozneje od tega odstopila. Razvila so se področja Emona Ljubljana, Hmezad Zalec, KZ Mozirje, Kmetijstvo Šmarje, Era Velenje in KZ Trbovlje. Na ta način organizirana oblika sodelovanja je nudila določene prednosti pri organiziranju dela in pri financiranju naložb.

Na razpolago ni bilo pravzaprav nobenih investicijskih sredstev do leta 1973. V tem obdobju smo pridobivali pitališča za piščance tako, da smo z avansi na proizvodnjo omogočili adaptacijo obstoječih gospodarskih poslopij in nabavo opreme. Privoščili smo si lahko le najnujnejšo opremo in le najnujnejše stroške za predelavo poslopij. To je bil čas velikih kompromisov.

Ko so bile dane zakonite možnosti za kreditiranje kooperantov, je bila višina kreditov še vedno omejena, vendar se je že lahko pristopilo k izgradnji namenskih objektov, ki so bili boljši po svoji zasnovi in funkcionalnosti. Dandanes gradimo objekte za piščančje farme po tipskih načrtih, dvoetažne hleve za 15.000 brojlerjev gradimo po načrtih Projektivnega biroja Velenje, enoetažne hleve za 15.000 brojlerjev pa gradimo po načrtih Projektivnega biroja KIT Ljubljanskih mlekarn.

Opremo za perutninske farme danes proizvajajo kar trije jugoslovanski proizvajalci, FARMIN VELENJE, EMONA INŽENIRING LJUBLJANA s svojimi kooperanti in OPREMA LUDBREG.

RAST PROIZVODNJE

Zaloška farma je imela letno kapaciteto 1 milijon piščancev.

Leta 1959 je vselila 277.000 piščancev. Spomladi leta 1966 so bili poklani zadnji piščanci iz farme v Zalogu.

Kooperacijska reja piščancev se je začela spomladi 1964. Hitro se je razvijala in nadomeščala je upadanje proizvodnje na farmi tako, da ni prišlo do prekinitve proizvodnje.

V nadaljnjih letih je kooperacija hitro napredovala. Rast je bila precej enakomerna.

V letu 1977 je bilo vzrejenih 4,5 milijona piščancev, v letu 1978 že 4,9 milj., v letu 1979 že 5,4 milij., v letu 1980 5,54 milij., v letu 1981 5,2 milij., v letu 1982 5,8 milij., v letu 1983 pričakujemo 6,1 milij. piščancev.

Upoštevati moramo, da smo v letih 1980-1982 uvajali na področju Hmezada in Emone rejo puranov.

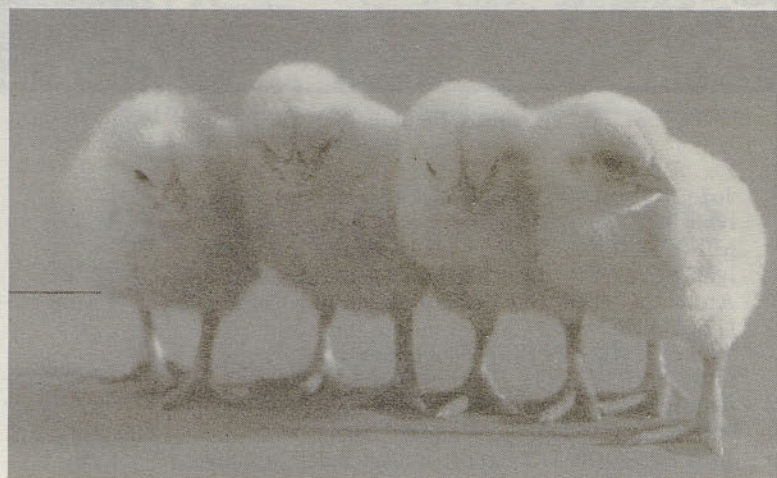
Nenehno se iz leta v leto povečuje povprečna velikost vseljene jate:

Leta 1973	5.428 DSP (dom. star piščanec)
Leta 1974	6.405 DSP
Leta 1975	7.524 DSP
Leta 1976	8.077 DSP
Leta 1977	8.740 DSP
Leta 1978	9.422 DSP
Leta 1979	9.547 DSP
Leta 1980	9.563 DSP
Leta 1981	10.981 DSP
Leta 1982	11.978 DSP
Leta 1983	12.210 DSP (do konca oktobra)

Naša najmanjša jata šteje danes 2.700 piščancev, največja pri zasebnem rejcu pa 39.800 piščancev, oziroma 53.000 v družbenem sektorju.

Zanimiv je tudi pregled napredka po letih, glede na povprečno živo težo, konverzijo in dolžino pitanja.

Leto	Povprečna živa teža	Starost dni
1972	1,68	57,0
1973	1,63	55,0
1974	1,72	54,9
1975	1,77	54,7
1976	1,82	54,7
1977	1,79	54,4
1978	1,79	52,7
1979	1,81	51,6
1980	1,76	50,6
1981	1,78	50,0
1982	1,72	49,2
1983 (do konca septembra)	1,75	49,3

Ali bodo letos za nas devize? Čiv-čiv-čiv ...

Razliko je opaziti v razvoju posameznih področij. Najhitreje se vedno razvija kooperacija Hmezad Zalec. Procentni delež posameznih področij v skupni proizvodnji za leto 1983 je takle:

	Jan.-okt. 1983	1982	1977
Hmezad, KZ Savinjska dolina	34,5 %	34,5 %	26,1 %
Hmezad, Kmetijstvo Šmarje	14,2 %	14,8 %	11,3 %
KZ Celje	4,7 %	9,3 %	15 %
KZ Mozirje	6,8 %	8,8 %	15 %
ERA Velenje	8,2 %	5,8 %	8,4 %
KGP Kočevje	4,1 %	6,0 %	-
KZ Trbovlje	0,6 %	0,7 %	4 %
TO Meso (Emona)	21,5 %	18,9 %	20,2 %
TO Reja	2,5 %	1,2 %	-
Hmezad, KZ Drava	2,13 %	-	-
Drugi (Krka, Laško)	0,8 %	-	-

Če bi analizirali proizvodne rezultate posameznih organizatorjev kooperacije v letošnjem letu, bi ugotovili, da so rezultati dokaj različni.

Če postavimo, da je povprečna prireja na koncu pitanja 50 g na dan in preračunamo povprečne prireje na enako starost 49 dni je vrstni red po področjih naslednji:

	Preračunano na 49 dni	Dejansko
1. TO Meso (Emona)	1.790 g	1.80 kg 49,2 dni
2. oz. 3. Hmezad, KZ Sav. dolina	1.765 g	1,77 kg 49,1 dni
3. oz. 3. KZ Mozirje	1.765 g	1,88 kg 49,9 dni
4. TO Meso (KZ Celje)	1.725 g	1,75 kg 49,4 dni
5. ERA	1.695 g	1,69 kg 48,9 dni
6. TO Reja	1.690 g	1,69 kg 49,0 dni
7. Hmezad, Kmet. Šmarje	1.665 g	1,69 kg 49,5 dni
8. Kočevje	1.625 g	1,73 kg 51,1 dni
9. Hmezad, KZ Radlje	1.530 g	1,57 kg 49,8 dni
10. KZ Celje	1.520 g	1,49 kg 48,4 dni
11. KZ Krka	1.485 g	1,55 kg 50,3 dni

Povečane - francoske reje

Povečane francoske reje uvajamo že od leta 1979 dalje. Sistem se uveljavlja počasi in se nam zdi gospodarsko izredno zanimiv, saj smo v obstoječih pitališčih, z gostejšo naselitvijo in klanjem mlajših piščancev dosegli naslednje rezultate in s tem dodatne kg piščančjega mesa:

(Nadaljevanje na 5. strani)

Leto	Število vsehjenih	Število zaklanih	Žive teže kg	Povprečna starost dni	Povprečna živa teža kg
1979	46.300	44.936	86.825	45,1	1,71
1980	93.500	89.520	143.398	44,3	1,60
1981	269.200	258.032	404.582	44,4	1,57
1982	416.370	402.517	609.832	43,7	1,52
1983 (do 30. 9. 83)	352.500	336.391	521.614	44	1,55
Skupaj	1.177.870	1.131.396	1.766.251	44,05	1,56

Velik problem že v letu 1982 je bilo pridobivanje deviz in izvoz mesa z izgubo. Rešitev smo videli v prizadevanjih za povečanjem dohodka na domačem trgu in vključitvi v SOZD Hmezad. Uspeli smo v obojem. 14. decembra 1982 smo se na referendumu z ogromno večino odločili za vključitev v SOZD Hmezad in si s tem zagotovili poleg drugih prednosti tudi lažje reševanje deviznih problemov in trdno osnovo za naš nadaljnji obstoj in razvoj.

Pri pogovorih o načrtih za leto 1984 postaja jasna neprijetna resnica, da organizatorji pitanja ne bodo več mogli skrbeti za potrebne devize in da bo perutninski reproduk moral zagotoviti 2/3 deviznih potreb z izvozom ali združevanjem deviz.

OBLIKOVANJE MEDSEBOJNIH ODNOSOV

Medsebojni odnosi so bili vedno ekonomski, vendar je v njih prevladovalo spoznanje tesne medsebojne povezanosti in medsebojne odvisnosti.

Osnovni dokument odnosov je bila najprej pogodba, nato dogovor in na koncu sporazum o medsebojnem sodelovanju. Ni se spreminjalo samo ime, ampak tudi oblika in vsebina tako v dokumentu, ki je urejal odnos JATE – organizator kooperacije, kakor tudi odnose organizator kooperacije in kooperant. Prvotno zelo enostavna oblika pogodbe se je dopolnjevala z vedno novimi določili, postala je obsežnejša in popolnejša. V pogodbi je bilo vedno več soodgovornosti in skupnega rizika v celokupnem procesu proizvodnje, predelave in prodaje mesa.

Največji problem je dejstvo, da naša osnovna surovina, to je koruza in druge sestavine krmil, še ni v dosegu urejenih dohodkovnih odnosov. Občasna neskladja med naraščajočimi cenami surovin za krmo in med kontroliranimi cenami mesa, je težko vključiti v skupno tveganje.

Mislili smo, da nam bo zunanji inštitut po naročilu izdelal natančen sistem delitve skupnega prihodka. Zaposili smo Kmetijski inštitut Slovenije, vendar smo ugotovili, da je dokaj zajetna študija za nas neuporabna.

Kljub težavam moramo težiti, da odpravimo vse vplive, ki nam povzročajo odstopanja in nas ovirajo na poti k zastavljenemu cilju. Naš namen je slediti rezultatom, ki jih dosegajo dežele z visoko razvito perutninsko proizvodnjo. Slediti ji moramo tako, da smo jim tesno za petami in ne da capljamo za njimi. Naš končni cilj pa je proizvajati poceni in dobro kvaliteto.

Služba za kooperacijo
Ivo Puhar

HMEZAD KZ Savinjska dolina
HMEZAD Kmetijstvo Žalec
HMEZAD Celjske mlekarne Celje

razpisujejo

JAVNO LICITACIJO

za prodajo rabljenih osnovnih sredstev:
kmetijske mehanizacije in poslovnega inventarja

Na licitacijo lahko pripeljejo kmetijske stroje tudi združeni kmetje.

Seznam sredstev, namenjenih za prodajo je na sedežih delovnih organizacij, sedežih TZO in TOZD.

Licitacija bo v petek, 6. 1. 1984 s pričetkom ob 9. uri v TZO Trnava v Trnavi.

Pred pričetkom licitacije morajo udeleženci plačati varščino v višini 10 % izklicne cene.

NEKAJ O PLANU

V času, ko to pišem, sredi decembra 1983, teče planiranje v TOZD in DO s polno paro. Izgleda, da še nobeno leto nismo vedeli tako malo o pogojih gospodarjenja za naprej. Obe, zvezna in republiška resolucija, sta še v postopku usklajevanja, prav tako nekateri najvažnejši zakonov. Uradno zagovarjamo samo 25 % inflacijo, kar ne moremo verjeti.

Odraž vsega naštetega je tudi planiranje v naših OZD. Ponekod se otepajo s kadrovskimi težavami. Nekateri med planerji – analitiki doživljajo svoj »planerski krst«. Vendar, kakorkoli že, plani morajo biti sprejeti še pred koncem leta.

Fizični okvirji proizvodnje in izvoza so znani. Samo nekaj najvažnejših števil:

Proizvod	EM	Planirana količina	% povečanja glede na leto 1983
hmelj	t	3.295	30
mleko	000 l	33.628	10
govedo, prašiči	t	7.707	38
piščanci	t	13.258	–
jajca	000 kom	62.367	5
ribe	t	40	–
jabolka	t	4.820	34
pšenica	t	2.942	47
zelje	t	3.000	50
krmila	t	30.500	–
predelava mesa	t	11.989	27
predelava mleka	000 l	44.833	11
gostinske storitve	–	–	2 – 3
nočnine	št	9.970	8
izdelki iz plastike	t	4.500	10
kmetijski stroji	–	–	20
mehaniške in buldožerske storitve	ura	97.880	6

Kakor je ambiciozen plan proizvodnje, tako je tudi s planom izvoza. Plan izvoza še usklajujemo, zato o tem kaj več v eni prihodnjih števil. Skupna vrednost ostaja na enaki ravni kot letos, vzrok pa je slaba letina letnika 1983 in bo tako 17 % manj izvoza hmelja. Delež hmelja v skupnem izvozu pa znaša skoraj 60 %. Samo ta dva podatka povesta dovolj, da vemo, koliko več bo zato treba izvoziti drugih pridelkov in izdelkov: mesa piščancev, dan starih piščancev in valilnih jajc še enkrat toliko, kislega zelja za četrtno več, goveda za petino več, plastičnih cevi za 69 % več, sadja še enkrat toliko... Ob trenutno veljavnih razpolagalnih pravicah to komaj še zadošča za pokrivanje lastnih potreb ali drugače povedano, za to, da lahko sploh normalno proizvajamo.

Ob mesecu bomo že lahko poročali o planu ustvarjanja in delitve dohodka.

R. V.

Predstavniki Brodogradilišta Split in Skupščine občine Split so se s političnim aktivom Skupščine občine Žalec in našimi predstavniki pogovarjali o medsebojnem sodelovanju

Prostorski plan občine Žalec je obvisel

V sredo, 7. decembra lani je bilo ob 9. uri v Žalcu, v dvorani SOZD Hmezad zasedanje vseh 3 zborov skupščine občine Žalec. Osrednja točka dnevnega reda vseh 3 zborov je bila obravnava in odločanje o predlogu prostorskega plana občine Žalec. Izredno pomemben planski akt, s katerim se dolgoročno vpliva na razvoj gospodarstva občine, na urejanje življenjskega prostora delavcev in občanov v občini, zato je vredno, da na kratko opišemo potek seje vseh 3 zborov skupščine občine Žalec pod omenjeno točko. Največ pa so razpravljali o lokaciji farme za 30.000 prašičev v Mali Pirešici.

Predlog prostorskega plana občine Žalec sta obširno in izčrpno podala odgovorna tovariša iz skupščine občine Žalec, pristojna za družbeno načrtovanje in prostorsko planiranje. V razpravi, ki je sledila, so se vrstili delegati vseh 3 zborov ter predstavniki investitorja – SOZD Hmezad Žalec oz. njene DO Celjske mesne industrije. Razprava vseh 3 zborov je bila večinoma usmerjena proti lokaciji farme v M. Pirešici, ki jo praktično kot edino možno in ekonomsko opravičeno lokacijo zagovarja investitor. Razlogi razpravljalcev proti omenjeni lokaciji farme so predvsem strah pred onesnaževanjem življenjskega okolja – zraka in vode. Izražali so bojazen, kaj bo, če bo farma poslovala z izgubo. Tako je v razpravi delegat KS Žalec predlagal skupščini občine sprejem amandmaja k predlogu prostorskega plana. Z njim bi zahtevali od investitorja, da priskrbi garancijo, da farma ne bo vplivala na bivalno okolje KS Žalec in da se naj do takrat lokacija farme izvame iz prostorskega plana. Amandma ni bil sprejet, ker je družbenopolitični zbor glasoval proti njemu in zato je stekel poseben usklajevalni postopek mnenj vseh 3 zborov. Bila je imenovana komisija za poenotenje vsebine amandmaja med zbori. Ta komisija se je ločeno sestala, uskladila in pripravila enotno dikcijo predloga amandmaja, ki je bil ob ponovnem glasovanju vseh 3 zborov zopet zavrnjen.

Razprava o sporni lokaciji svinjske farme v predlogu prostorskega plana se je nadaljevala in ko so razpravljali izčrpali temo, je predsednik skupščine občine Žalec po pravilniku poslovnika zborov predlagal glasovanje o variantnem predlogu – možni lokaciji farme v prostorskem planu občine. Proti temu variantnemu predlogu je investitor nasprotoval v vsej predhodni razpravi o osnutku prostorskega plana občine, ker pomeni zavlačevanje in podražitev gradnje farme brez garancije, da bo sploh lahko prišlo do gradnje, ker so pogoji za lokacijo

farme po tem predlogu ostrejši od zakonskih pogojev in ker so le kmetijsko-živiljske investicije možne na plodnih, kmetijskih površinah po zakonu o varstvu kmetijskih površin. Ta variantni predlog za investitorja ni sprejemljiv, v bistvu je pravzaprav absurden, ker lokacije kot jo zahteva, sploh ni v občini. Zato je kot edini razpravljalec pred glasovanjem o variantnem predlogu investitor apeliral na delegate, da glasujejo proti predlogu. Delegati vseh 3 zborov so variantni predlog realno ocenili in ga zavrnili.

Nato je bil dan v glasovanje celoten predlog prostorskega plana občine Žalec. Pričakovati je bilo, ker predlog prostorskega plana ni bil sporen in glede na potek razprave ter samega glasovanja o variantnem predlogu, da bo predlog prostorskega plana občine Žalec sprejet. Na veliko presenečenje pa so predlog prostorskega plana vsi 3 zbori zavrnili. Zakaj? Morda tudi zaradi pomanjkljivega tolmačenja samega predloga pred glasovanjem, drugih vzrokov...

Radi bi spregovorili nekaj besed še o predhodni razpravi o osnutku prostorskega plana občine Žalec. Izvršni svet skupščine občine Žalec se je v predhodni razpravi o predlogu prostorskega plana postavil v indiferenten položaj, zlasti glede lokacije farme v Mali Pirešici. Zadolžil je investitorja – DO Celjske mesne industrije, SOZD Hmezad, da v predhodni razpravi zagovarja lokacijo svinjske farme v prostorskem planu. Konfrontacija mnenj o razlogih za in proti farmi pa je bila investitorju omogočena le z vabilom na uradne seje izvršnega sveta občine Žalec, samo skupščino občine Žalec ter na skupščino KS Petrovče in KS Galicija. Vsa ostala delegatska baza, organi in komisije, ki so kakorkoli oblikovali svoja mnenja, odločali o lokaciji farme, o tem niso nič vedeli ali niso hoteli vedeti. Tako investitor ni mogel braniti svojih stališč, prihajalo je celo do popačenj nekaterih zapisnikov. Izvršni svet občine Žalec je dal osnutek prostorskega plana občine Žalec v predhodno razpravo, brez svojih stališč in to je tudi največ pripomoglo k pravzaprav anarhični razpravi, končno pa k zavrnitvi prostorskega plana.

Povedati še moramo, da se je v vsem obdobju predhodne razprave o osnutku prostorskega plana, tudi med samo sejo skupščine občine Žalec, vodila neenakopravna razprava o utemeljenosti lokacije svinjske farme v M. Pirešici oz. o negativnem vplivu bodoče farme na življenjsko okolje posameznikov, krajanov. Lokacija farme, njen vpliv na onesnaževanje okolja je nekatere

posameznike pretirano angažirala. Sredstva in načine njihovega delovanja proti farmi z vplivanjem na javno mnenje so nerazumljivi, nasproti načelom naše socialistične samoupravne družbe. Po drugi strani pa investitorju ni bilo omogočeno, da bi pravočasno in objektivno odgovoril na razprave o farmi v sredstvih javnega obveščanja. To posebej velja za tisk, ki je o farmi poročal predvsem v škodo investitorja.

Končno bi še spregovorili o razlogih, ki govorijo proti farmi in za farmo. Povsem jasno je, da se občani občine Žalec upravičeno bore za zdravo življenjsko okolje – za zdrav zrak in vodo, posebej to velja za približno 700 krajanov v neposredni bližini lokacije za farmo. Točno stopnjo onesnaženosti zraka in vode, zlasti zraka v tej neposredni bližini lokacije farme, je teoretično težko določiti. S smradom je še tako – enemu smrdi znošno, drugemu bolj, tretji pa še pomisliti ne sme na smrad, četrtemu pa sploh ne smrdi. Veliko pove podatek, da stoji takšna farma v Ihanu, takorekoč v samem središču vasi in da vaščanom Ihana ni v napoto. Investitor je po drugi strani tudi pripravljen vse storiti, da bo onesnaževanje zraka in vode minimalno, to je tudi interes njegovih delavcev, ki so v velikem številu tudi občani občine Žalec.

Mnenja smo, da so skrbi posameznikov za onesnaženo okolje pretirane (npr. – proti lokaciji farme so posamezniki, ki imajo takorekoč na dosegu roke večjo piščančjo farmo) in neosnovane. Nekateri se boje, da bo farma kot taka nerentabilna in da bo morebitno izgubo morala kriti občina Žalec. Te bojazni so neumestne in zlonamerne. Prvič ne smemo jemati farme kot samostojne celote, ampak kot del DO Celjske mesne industrije. Farma je za DO življenjskega pomena, kajti le z njo bo CMI lahko normalizirala svoje poslovanje – izkoriščenost kapacitet klavnice, delovne sile, redna in zagotovljena oskrba naše regije s cenejšim in kvalitetnejšim svinjskim mesom...

Tu gre za interes približno 30.000 prebivalcev celjske regije, vključno z občani občine Žalec.

Lokacija farme ni naključna, ker je ekonomsko najbolj upravičena glede na položaj farme, CMI, Celjske mlekarne (sirotka za prašiče), zemljišča za gnojenje s farmskim gnojem, bližina bodočih čistilnih naprav v Celju, strukturo zemljišča na lokaciji, izdelane načrte za farmo na tej lokaciji...

Farma se bo gradila z velikimi družbenimi sredstvi in vsako odlaganje za gradnjo (druga lokacija) bi pomenila strahovito podražitev gradnje farme zaradi izdelave nove dokumentacije in inflacije. Kdo bo odgovarjal za takšno razmetavanje družbenega denarja?

In še to: v starem prostorskem planu občine Žalec je bila lokacija svinjske farme odobrena na istem prostoru, kot jo sedaj želi investitor...

Hmezad-kolektiv CMI Celje

PRAVNI KOTIČEK

Kadrovska služba DO vprašuje:

Ali se lahko družbeno stanovanje (kadrovske) dodeli delavcu, ki je na službenju vojaškega roka, če je bila prednostna lista za dodelitev stanovanj že pravnomočna v času, ko je bil ta delavec še na delu (še pred njegovim odhodom k vojakom)? Če to ni mogoče, ali lahko TOZD »prihrani« to stanovanje zanj do takrat, ko se bo vrnil iz JLA? Ali je TOZD potem dolžna plačevati tudi stanarino za to stanovanje?

Odgovor: Delavec, ki odide na odslužitev vojaškega roka, prekine delovno razmerje v temeljni organizaciji, kot to določa 59. čl. zakona o delovnih razmerjih. Med odsotnostjo z dela delavcu mirujejo vse pravice in obveznosti, ki se pridobivajo pri delu in iz dela v temeljni organizaciji (1. odst. 62. čl. zakona) Novela zakona o delovnih razmerjih je dopolnila prejšnjo izjemo po 2. odst. 62. čl. Zakona in sicer s tem, da se zoper delavca, ki mu pravice mirujejo, lahko uvede ali nadaljuje disciplinski postopek. Prav zato menimo, da delavcu, ki je odšel na službenje vojaškega roka in ki mu zato pravice in obveznosti iz delovnega razmerja mirujejo, ni možno dodeliti stanovanje v temeljni organizaciji, pač pa bo to lahko temeljna organizacija storila, ko se bo vrnil ponovno na delo.

Glede plačevanja stanarine bo pač morala temeljna organizacija urediti s pristojno samoupravno stanovanjsko skupnostjo oz. skupnostjo stanovalcev.

15. 12. 1983

Delavski svet SOZD

Delegati so obravnavali poročilo o poslovanju SOZD Hmezad za obdobje januar–september 1983, kakor tudi planska izhodišča za leto 1984.

Obravnavali so tudi sprejem povečanja dodatkov, nadomestil in prejemkov v zvezi z delom, višino obrestnih mer v Interni banki SOZD in izvajanje samoupravnega sporazuma o združevanju in porabi sredstev za stanovanjsko izgradnjo SOZD Hmezad v letu 1983.

Nadalje je delavski svet obravnaval še Pravilnik o podeljevanju priznanj in predloge za priznanja SOZD.

I. V.

ČAŠA VODE

V slaščičarni Gostinstvo–turizem v Preboldu servirajo poleg sladkarij čašo vode. Po dolgih, dolgih letih je to prvi primer lepe stare šole in pozornosti do gosta v slaščičarnah.

Vy

MEŠANE KMETIJE KOT DEJAVNIK RAZVOJA KMETIJSTVA IN PODEŽELJA

Motivi za dvojno aktivnost

Dvojna zaposlitev kmeta – delavca, torej kmetovanje in redna zaposlitev, ima dve vrsti motivacijskih vidikov. Na eni strani so motivi, zaradi katerih se člani gospodinjstev zaposlujejo zunaj kmetije: na drugi strani pa so motivi, zaradi katerih še vedno živijo in delajo na kmetiji.

Motivi za redno zaposlitev zunaj kmetije

Znanstveniki ugotavljajo, da je motivov z dvojno aktivnost kmetov – delavcev, dve vrsti: motivi psihološke narave in motivi, ki izhajajo iz ekonomske nujnosti. Avtorji so si enotni, da je motivacija pri tistih, ki so zaposleni, pa še vedno ostanejo na kmetiji, psihološke narave. Če pa postane kmetovanje dopolnilna zaposlitev, pa motivi izhajajo iz ekonomske potrebe.

Kmetje se redno zaposlujejo zaradi boljših **socialnih ugodnosti**. Velika večina kmetov (nad 80 % po raziskavi v nekaterih občinah SR Slovenije) se zaposli zaradi **zanesljivih in rednih osebnih dohodkov**. Zelo pomemben dejavnik je tudi **zdravstveno in pokojninsko zavarovanje** (nad 50 %), ki še vedno kljub nekaterim izboljšavam, predstavlja večjo varnost in ugodnost pri redni zaposlitvi kot pri čistem kmetovanju. Naslednji, zelo pomemben dejavnik, zaradi katerega se zaposlujejo predvsem žene – kmetice, je **porodniški dopust** (med 20–30 %). V zadnjem

času se sicer stvari spreminjajo, saj je bil sprejet sporazum o porodniškem dopustu kmetic. Vendar pa mislim, da se bo moralo prav tu še veliko spremeniti: saj imajo pravico do denarnega nadomestila v času porodniškega dopusta le kmetice kooperantke in še to le v tistih zadrugah, kjer so ta sporazum podpisali – te pa so, kolikor mi je znano, zaenkrat še redke.

Tudi dejstvo, da se **samo od dohodka na kmetiji ne da živeti**, je za kmete pomemben razlog, da se redno zaposlijo. Takega mnenja pa je več gospodarjev (49,3 %) kot gospodaric (38 %). Vendar mislim, da je ta problem samo pri zelo majhnih kmetijah in pri takih kmetijah, ki niso usmerjene. Ravno pri tem se opaža problem razdrobljenosti in majhnosti slovenskih kmetij.

Kar precejšen delež kmetov (okrog 20 %) je na vprašanje, zakaj so se poleg kmetovanja še redno zaposlili, odgovorilo, da **zaposlitev zunaj kmetijstva izboljšuje življenjski standard**.

Zaskrbnjujoče pa je dejstvo, da je **slabe izgleda za boljši dohodek iz kmetijstva** izbralo največ naslednikov. Takega prepričanja pa seveda ni mogoče kar nenaenkrat spremeniti, pa četudi se pogoji za dohodek iz kmetijstva objektivno izboljšujejo. Seveda pa vseeno velja, da čimbolj bi se izboljšali pogoji za pridobivanje dohodka iz kmetijstva, temvečja je verjetnost, da bi kmetje pričanje spremenili.

Druga skupina motivov za

redno zaposlitev zunaj kmetijstva so motivi **objektivne narave**. Mednje spadajo: **majhna posest, razdrobljena posest, izžolal se je za nekmetijski poklic in slabi naravni pogoji za kmetovanje**. Največ jih je imenovalo kot motiv za zaposlitev **majhno posest**. To je po mojem mnenju eden največjih problemov slovenskega kmetovanja. Povprečna velikost slovenske kmetije je namreč 5,51 ha: od tega pa je v povprečju **2,54 ha njivskih površin**. Razdrobljenost je prav tako značilnost slovenskih zasebnih kmetij. Pomemben indikator razdrobljenosti je velikost največje parcele, ki po (Kladnikovih) podatkih ne presega 36,8 ara. Manjše število večjih parcel ali pa možnost ena sama na eno gospodarstvo ima veliko prednosti: hitrejša in cenejša obdelava, racionalna uporaba mehanizacije, boljše možnosti za usmerjeno tržno proizvodnjo, ugodnejši pogoji za hidromelioracijo. V naši družbi pa zaenkrat s takimi ukrepi še nismo uspeli, deloma zaradi pomanjkanja finančnih sredstev, deloma pa zaradi poudarka kmetov samih – nevarnost, da v zameno za dobro parcelo dobijo slabo, da mora kmet sam nositi del stroškov, nevarnost, da kmet dobi manj zemlje in nevarnost izguba lesne mase (po podatkih iz raziskave v SR Hrvatski). Vendar se je kljub ugotovljenim pomislekom za komasacijo odločilo 100 % čistih kmetov in 94,1 % anketirancev iz mešanih gospodinjstev.

Poeg naštetih motivov, zakaj se kmetje zaposlujejo zunaj kmetijstva, je tu še tretja skupina, ki je vezana na **vrednote v nekmetijskem poklicu**. Med temi pa sta najpomembnejša opredeljen delovni čas in letni dopust – torej vzroka, ki največkrat vodita v zaposlitev zunaj kmetijstva. Motiva, da je delo v nekmetijstvu bolj zanimivo in fizično manj naporno, pa nista imela **pomembnejše vloge pri odločanju za zaposlitev**.

Iz vseh teh podatkov sledi, da bi bili kmetje pripravljeni ostati na kmetiji in se preživljati samo z dohodka iz kmetijstva, vendar le, če bi bili prej odstranjeni številni dejavniki, ki še vedno postavljajo kmeta v manjvredni položaj v primerjavi z delavcem v proizvodnji. V današnjem času težimo za tem, da bi postalo tudi kmetijstvo čimbolj podobno industriji, če je treba za vsako ceno prisiliti člane naših gospodarstev, da se opredelijo ali samo za kmetovanje ali samo za redno zaposlitev. Večkrat se sliši očitke, da ljudje, ki delajo doma na kmetiji, ne morejo dosegati v službi takih rezultatov kot delavci, ki se ne ukvarjajo še s kmetijstvom – torej bi morali delavce, ki imajo možnost, da se preživljajo z dohodom iz kmetijstva, na nek način prisiliti, da dajo prostor v proizvodnji drugim. Kmet – delavec naj bi torej vse svoje moči porabil za dela na kmetiji, v tovarni pa torej od njega ne bi imeli veliko koristi. Po eni strani so ti očitki razumljivi. Vendar pa nas praksa dostikrat prepriča prav o nasprotnem. Ko so v jeseniški železarni hoteli narediti red in odpustiti take delavce, ki se poleg dela v železar-

ni ukvarjajo še s kmetijstvom, so po temeljitejših raziskavah ugotovili, da so ti kmetje – delavci najboljši delavci. Ko so še naprej raziskovali vzroke o tem, so ugotovili, da se večina teh delavcev doma ukvarja še z živinorejo. In za živino je treba že pred prihodom na delo poskrbeti. Ti ljudje se zjutraj doma že temeljito prebudijo in razgibljejo ob delu in pridejo v službo prav v najboljši »formi«. Lahko primerjamo s takim delavcem delavca, ki ima tovarno tako rekoč pred nosom in vstane zadnji hip, preden steče na delo. Na delu se potem komajda prebudi, medtem ko je njegov tovariš – kmet že v polnem zagonu. Prebrala sem tudi članek v Nedeljskem dnevniku, v katerem piše skupinovodja, da so prav ti delavci – kmetje njegovi najboljši in najbolj zanesljivi delavci.

Lahko pogledamo te »mešane kmete« še z ene strani. Vsi strokovnjaki so si danes edini, da sta gibanje in fizični napor nujno potrebna za zdravega človeka. Vsi se zavedamo, da je rekreacija za umskega delavca ali za delavca ob stroju nujno potrebna. In zakaj ne bi gledali »popoldanskega kmetovanja« kot odlično in za nameček še zelo koristno rekreacijo? Delavci porabijo prosti čas za to, da se rekreirajo v telovadnicah, bazenih, na igriščih itd. Ali ni kmetovo delo tudi sprostitelj in rekreacija po sedečem delu v pisarni ali delu za strojem? Ali niso za celotno družbo pomembni tudi sadovi tega dela, pa čeprav kmet – delavec pridela samo toliko, kolikor rabi zase?

Tatjana Rojnik

VARNO DELO

V lanskem oktobru je potekal v Rogaški Slatini posvet o varnem delu.

Posveta se je udeležilo veliko delavcev, ki delajo na področju varstva pri delu v delovnih organizacijah v Sloveniji.

Posvet je pozdravil tudi predsednik Republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije tov. Marjan Orožen kot predstavnik pokrovitelja posveta. Tov. Orožen je v uvodnem govoru poudaril, da je potrebno povečati prizadevanja za varnost in zaščito delavcev pri delu – odgovornost za varno delo je potrebno podružbljati.

Ta prizadevanja so zapisana v naši ustavi, v naših zakonih in konceptih o humanizaciji dela. Podružbljanje pa pomeni sistematično in trajno vcepljanje spoznanja o nevarnostih, ki prežijo pri delu, razvijanje samozaščitne zavesti z zavestnim sprejemanjem navodil za varno delo.

To velja tudi za probleme varstva pri delu v kmetijstvu, kjer je potrebno izpeljati akcije širjenja spoznanja o nevarnostih, ki spremljajo traktor kot enega najnevarnejših delovnih strojev v kmetijski proizvodnji.

Predsednik tov. Orožen je poudaril premajhno preventivno dejavnost vseh, ki so poklicani, da kaj izboljšajo na tem področju. Zato ni dovolj samo samozaščitno obnašanje za varno delo s traktorji in kmetijskimi stroji ali naloga posameznikov, ampak tudi naloga organizacij za tehnično kulturo v kmetijstvu in predvsem naloga Zveze sindikatov.

V nadaljevanju posveta smo veliko govorili o problemih varnega dela v kmetijstvu.

Če strnemo misli, lahko ugotovimo, da vse premalo slišimo in opozarjamo na nevarnosti, ki pretijo pri delu s traktorji in priključki predvsem ljudem, ki niso dovolj usposobljeni za varno delo s temi stroji.

Nemalokrat pa je temu kriv tudi naš pristop k širjenju kmetijske

mehanizacije. Uporabnikom niti prodajalci kmetijskih strojev in operne niti organizatorji kmetijske proizvodnje niti zgoraj našete organizacije ne nudijo tiste strokovne pomoči, ki bi jo morali nuditi.

V SR Sloveniji se letno smrtno ponesreči s kmetijskimi stroji in traktorji 45 do 55 ljudi. V desetih letih znaša ta krvni davek za Slovenijo že celo vas s 500 prebivalci.

K temu moramo prišteti še več kot tisoč nesreč letno z lažjimi ali težjimi posledicami, ki se pripetijo pri delu s kmetijsko mehanizacijo ne samo odraslim ampak tudi otrokom.

Kako hude posledice so to za prizadete družine, starše ali nepreskrbljene otroke v povečani borbi za hrano menda ni treba posebej poudarjati.

Posebno pozornost zasluži robalknik za koruzo, ki je samo v zadnjih nekaj letih »proizvedel« nekaj sto invalidov od najmlajših, še skoro da ne šolo obveznih otrok, do najstarejšega deda ali babice.

Teh primerov s potrganimi prsti na rokah ali invalidov brez rok do

zapestja je toliko, da ne moremo več mimo tega. Posebej opozarjamo starše, ker premalo opozarjajo svoje otroke na nevarnosti, ki preže pri vsakem stroju ali pri delih s kakršnokoli mehanizacijo.

Človek je izumil in napravil stroj, sicer za olajšanje dela in večjo produktivnost, vendar pa le-ta stroj istočasno pomeni veliko nevarnost za vsakogar, ki z njim opravlja določeno delo.

Tega se moramo zavedati vsi, ki delamo z mehanizacijo, predvsem še, če le-ta ni brezhibna, ali nepravilno zavarovana.

V trenutku nepazljivosti ali prešernosti pa postane stroje past za nekoga, rabelj ali mečkalec prstov, udov ali oseb, ker niso v nekem trenutku bili dovolj pazljivi ali pa sploh niso bili seznanjeni z nevarnostmi, ki pretijo pri delu s stroji.

Naj na koncu še dodam, da prične z Novim letom 1984 veljati predpis, da morajo imeti vsi novo nabavljeni traktorji **varnostno kabino ali varnostni lok**. Trgovine torej ne smejo več prodati traktorjev brez loka ali kabine.

(Nadaljevanje na 8. strani)

PORTRET

ANTON JUREŠ, direktor DO Kmetijstvo Žalec.

Moj dom je bil v Križevcih pri Ljutomeru. Pri hiši smo bili štirje bratje in dve sestre. Že z malega smo vsi delali od zore do mraka. Imeli smo tudi okrog hektara sadovnjaka in 1,5 ha vinograda. Kot mali sem pasel krave, hodil v šolo in kmalu pokazal posebno veselje do vinogradništva.

1940. leta sem bil sprejet v Banovinsko vinogradniško-sadlarsko šolo v Mariboru. Prišel je okupator, jaz pa domov.

Anton Jureš

Po okupaciji sem šolanje nadaljeval tudi na Srednji kmetijski šoli od 1946. do 1949. leta. S predavatelji tov. Butinarjem, Šternom, Šiškom, Župančičem in tudi drugimi smo imeli čudovite odnose. Na šoli smo čistili razvaline kleti, ki je bila porušena. Na progi Brčko-Banoviči sem bil dvakrat, gradil sem tudi progo Šamac-Sarajevo in bil med mnogimi tudi udatnik.

Moje prvo službeno mesto je bilo na Okrajni zadružni zvezi v Mariboru le dva meseca. Tudi v Vinogradniškem gospodarstvu Vipava v Goriških brdih nisem zdržal dlje kot 3 mesece.

VARNO DELO

(Nadaljevanje s 7. strani)

Pri pregledih traktorjev ponovno ugotavljamo, da naši proizvajalci kabin na žalost zopet pozabljajo na vse druge zahteve zdravega dela, saj na splošno kabine niso niti zatesnjene, niti dobro zaprte. Posledica tega je, da prekomeren hrup v kabinah ubija slušne organe in producira oglušele voznike traktorjev. Prav tako niso na teh traktorjih vedno nameščeni ustrezni sedeži, da bi preprečili vibracije, ki škodljivo vplivajo na voznike. Posledice se izražajo v povečanju poškodb notranjih organov in poškodbah hrbtenice. **Zato vas pozivamo, da pri nabavi strojev pomislite tudi na sebe, kajti za delo s stroji mora biti človek zdrav in usposobljen za varno delo.**

V. J.

Premeščen sem bil na Kmetijsko šolo Podlebnik in kmalu na Kmetijsko gospodarstvo Podlebnik za direktorja. Pod mojim vodstvom smo od 1949. do 1959. leta obnovili vinograde z novimi sortami. Izvozili smo vse vino in pijačo zase kupovati pri sosedih. Veliko kompleksov je bilo arondiranih. Priključili smo Vinogradniško zadrugo Gorca-Dežno, povečali površine več kot za enkrat, tudi finančno smo dobro poslovali. 1958. leta pa so prišli Celjani, da bi prevzel Kmetijsko gospodarstvo Lava. Decembra 1959. sem se odločil, da grem na Lavo, v novo organizacijo, v hmelj in arondacijo.

Kmalu smo priključili Kmetijsko gospodarstvo Vojnik in imeli razne težave zaradi slabih rezultatov KG Lava.

Tone Pugelj, Ivo Ivančič, Branko Plohl, Tone Kuder in Ludvik Dermol so bili moji dobri sodelavci.

Dve leti sta minili, da smo se ujeli in konsolidirali. 1962. leta smo pridobili komplekse na Žepini z arondacijo in dokupom. Odprti hlevi za 600 glav živine so osnova za sedanjo farmo. Kompleksi v Šmarjeti in Vojniku so bili v povojih. Na celjskem je takrat družbeni sektor zaostajal za kooperacijo, saj smo imeli komaj 4000 l mleka po kravi.

1962. leta se je v regiji ustanovila nova organizacija iz kmetijskih državnih posestev in kmetijskih zadrug Kombinat-Hmezd Žalec.

1974. leta sem postal direktor DO Kmetijstvo Žalec. Skupni napor so vidni povsod: v hmeljarstvu, govedoreji, poljedelstvu, melioracijah in mlekarstvu. Radikalno smo posegli v hmeljarstvo z novimi sortami in izkrcili nasade, ki so dali manj kot 1300 kg/ha. Letna premena hmeljnjkov je 100 ha.

Velik uspeh je, da smo kmetijci v lastni hiši! Vse to smo lahko dosegli le skupno z doslednim izvajanjem tehnoloških nalog. Na primer: Zadnja tri leta smo posadili ves hmelj že jeseni. In tu so rezultati.

Sedaj, ko odhajam v pokoj, želim Kmetijstvu Žalec vsaj tak napredek kot doslej. Garancija, da bo tako in še bolje, so moji sodelavci in nasledniki, ki imajo vse pogoje. Za sodelovanje vsem hvala. Proizvodnjo bom še zasledoval in bom v stikih s sodelavci tudi ob dobri kapljici mojega traminca.

Tako mi je povedal o sebi Tone. Pozabil je povedati, da je tudi aktiven lovec in, da je po srcu ostal vinogradnik.

Urednik

LEPA POTEZA

V lanski 11. številki Hmeljarja smo pisali o zapletljavi med Erno in Alojzom Satler iz Založ in Zavarovalnico Triglav. Pred dnevi smo skupno s predstavniki zavarovalnice iz Celja obiskali Satlerjeve, se z njimi pogovorili, zadevo razčistili (saj se tu in tam med tolikimi zavarovanci vrine tudi kak nesporazum) in si zaželeli zopet tako lepe odnose kot doslej!

Urednik

KRAJNCA STA SREČNA

Antonija in Franc Krajnc, hlevarja na Starem Zalogu, tudi tam uživata zaslužen pokoj. Pred kratkim sta med desetimi otroki in skoraj štiridesetimi vnuki in pravnuki praznovala 50 letnico skupnega življenja.

»Na Stari Zalogu, smo prišli 1948. leta iz Planine pri Šentjurju, kjer sem bil hlapec.« je začel Franc, Antonija pa nadaljevala: »Dvanajst nas je

bilo in zelo, zelo težko smo živeli. Kmetijska obdelovalna zadruga v Petrovčah nam je delila živila. Vsi smo prejeli 5 kg moke na mesec. Pa smo se pretolkli in danes nam je lepo. Od začetka sva delala na polju in povsod, kjer je bilo treba. Potem v odprtih hlevih na Zalogu. To je bilo trpljenje za nas in živino. Kmalu za tem sva bila poslana v hleve Starega Zaloga. Tu smo imeli okrog 60 krav, ki smo jih molzli ročno. Sedaj so tu le suhe breje. V pokoju sva in če je treba, še rada pomagava po svojih močeh. Velika škoda se dela v stavbah. Nihče ne popravlja streh. Tu imava sobo in kuhinjo. Imava dve kozi, in poka, pa tudi po tri prašiče zakoljeva. Nekaj zemlje nama dajo za obdelavo, trave je pa tudi dosti po ozarah.«

»Najlepše je takrat, ko pridejo domov vsi otroci. Zakoljemo prašiča, vsak še kaj prinese pa tudi rad odnese. Kljub draginji in minimalni pokojnini nama je lepo. Z nama še živijo en sin, vnuček in kanarček. Dolg čas nama ni in delo je vedno. Da bi nam le ostalo tako tudi v 1984. letu!« sta menila ob slovesu. Antonija pa mi je za popotnico stisnila v roko par dišečih, sveže dimljenih klobas.

Pa srečno 1984!

Urednik

RESNIČNO ZASLUŽENI POKOJ

Po več kot dvajsetih letih nadvse požrtvovalnega dela je dne 19. 10. 1983 naša Borčka Lorgerjeva odložila vile in ustavila samokolnico s katero je ves ta čas dovažala hrano številnim kravam in teletom v Založah.

Tisoči ton koruzne in travne silaže, stotine ton sena in krmil so se z njeno pomočjo spremenili v mleko in meso. Od njenih pridnih rok je stotine telet zraslo v dobre krave molznice. Pri svojem delu nikoli ni gledala koledarja, za njo ni bilo ne belih ne rdečih svetnikov. Tedne, mesece in leta je delala brez bolniškega staleža. Naša Borčka se je vedno zavedala, da je krava živi stroj, ki ne sme nikoli ostati pri praznih jasliah. Ta zavest ji je dostikrat pomagala tudi pri premagovanju bolezni. Nikoli je nismo posebej vzgajali za dobrega samoupravljalca, toda bila je bolj zavedna in požrtvovalna, kot smo od nje zahtevali. Če bi v naši lepi domovini imeli več Borčk, danes ne bi bila potrebna stabilizacija, kajti vsi bi dobro živeli od lastnega dela. Zelo malo je govorila, za dokazovanje je uporabljala roke in ne jezik. Roke, ki so vkljub navidezni šibkosti, vse do odhoda v pokoj opravljale trdo moško delo. Osebni dohodek, ki ga je prejemale vrsto let, še zdaleč ni plačilo za njeno delo. Še manj pa bo borna pokojnina rezultat njenega minulega dela.

Toda Borčka se ne pritožuje, sprejema stvari takšne kot so. S tem molkom pa obvezuje nas, sindikalne aktiviste, da po tolikih letih obljub tudi nekaj storimo za pravičnejše nagrajevanje po delu. Delavca, kot je bila ona, v našem sistemu enostavno ne moremo plačati vsaj toliko ne kot bi si zaslužil. Prav pri takšnih pridnih delavcih, ki so tudi po 120 dni delali brez enega samega dneva oddiha, se v vsej luči pokaže nedodelanost našega sistema nagrajevanja »po delu«.

Naši Borčki se v svojem imenu, v imenu kolektiva farme Podlog in v imenu številnih brezimnih, za katere je vsa ta leta delala, zahvaljujem. Želim ji, da bi jesen svojega življenja preživela v kraju svojih najdražjih, da bi ji zdravje ne delalo težav in da bi od nas odšla z lepimi spomini in se med nas tudi vračala.

Vodja farme
SREČKO ČATER

Hmeljar

KAKO IZDELATI OPOROKO

V praksi večkrat neajetimo na oporo-ke, ki povzročajo nejasnosti sodišču in dedičem, zaradi takšnih nejasnosti pa pogosto prihaja med dediči do hude krvi in dolgih pravnih. Ta seštevnik naj bo v pomoč tistim, ki si želijo pojasnil o izdelavi dobre oporoke.

Napišimo primer oporoke, pri čemer naj povemo, da so vsi podatki o osebah in stvarih v tem sestavku izmišljeni.

OPOROKA

Podpisani Janez Bogataj, roj. 18. 6. 1902. leta v Spodnjih Gršovljah, stanujoč Zg. Gršovlje št. 18 pri polni zavesti in zdravi pameti, po resnem preudarku, neprisliljen od nikogar zadnjevoljno

odrejam:

Vse svoje kjerkoli ležeče premoženje in nepremično premoženje izročam svojemu sinu Francu Bogataju, roj. 9. 4. 1940, kmetu, stanujočem Zg. Gršovlje št. 18.

Zg. Gršovlje, 14. 10. 1983

Janez Bogataj

To je primer lastnoročne oporoke. Takšna oporočka je veljavna, če jo je napisal oporočitelj sam in tudi sam podpisal. Čeprav na veljavnost lastnoročne oporoke ne vpliva, ali je v njej naveden datum, pa ga je vendarle dobro napisati za primer, da oporočitelj kasneje napiše drugačno oporočko. Ker kasnejša oporočka razveljavlja prejšnjo v tistem obsegu, kolikor se od nje razlikuje, je datum oporočke pomemben. V kasnejši oporočki pa je mogoče tudi izrecno določiti, da se z njo prejšnja oporočka v celoti razveljavi.

Naš primer oporoke je izrazito enostaven. Drugače je, če želi oporočitelj razdeliti svoje premoženje različnim dedičem. Takrat mora v oporoki navesti njihova imena in priimke ter po možnosti tudi njihove rojstne podatke, sorodstveno razmerje (v kolikor so v sorodu z oporočiteljem), stanovanje in poklic. Ti podatki pogosto omogočijo, da je dediče sploh mogoče poiskati in preprečijo zamenjave oseb.

Najpogostejše bo oporočiteljeva želja, da svoje premoženje fizično razdeli med dediče. Takrat bo zapisal, npr.:

»Svoji ženi Mariji Bogataj, roj. Prepirljivec, roj. 8. 9. 1930 v Braslovčah, kmetici, stan. Zg. Gršovlje št. 18, zapuščam stanovanjsko hišo z gospodarskim poslopjem, stoječima na parc. št. 83/IV – gradbišče, vpisane v Z. K. vložku št. 108 k. o. Podvin, ter vso živino, ki se bo v času moje smrti nahajala v hlevu. Obenem ji od svojih zemljišč zapuščam: njivi, ležeči na parcelah št. 132, 211 in 341, vpisanih v Z. K. vložku št. 268 k. o. Polzela.«

Podobno bo oporočitelj zapisal za druge dediče, odvisno od tega, katere konkretne stvari bo hotel zapustiti posameznemu dediču.

V oporoki lahko oporočitelj določi tudi volilo. Z volilom pa lahko celo obremenimo dediča, npr.

»Vse svoje nepremično premoženje zapuščam svojemu sinu Francu Bogataju, v njegovo breme pa ustanavljam:

– pravico dosmrtnega stanovanja v stanovanjski hiši Podvin 15 a, ki obsega sobo v pritličju levo od vhoda s souporabo kuhinje in sanitarij,

– realno breme dosmrtnega preživljanja, oboje pa v korist moje žene Marije Bogataj, roj. Sekirnik...«

Glede na domače razmere utegne biti včasih zelo koristno, da oporočitelj vsebino dosmrtnega preživljanja natančno

opredeli tako glede prehrane in obleke, snaženja prostorov in obleke, žepnine, zlasti pa je še umestno določiti: ... v primeru bolezni in starostne onemoglosti pa je upravičena do ustrezne nege, dietne prehrane, zdravniške oskrbe in zdravlila.«

Oporočitelj lahko tudi odredi nalog dediču ali volilojemniku. Npr.:

»Svoji hčerki Ani Jezičnik, roj. Bogataj... volim svojo hranilno vlogo, ki jo imam na hranilni knjižici Hranilno-kreditne službe kmetijstva in gozdarstva Zalec, št. ... nalagam pa ji, da mi po moji smrti oskrbi dostojen pogreb in postavi spomenik, oboje ustrezno krajevnim običajem.«

Če bo z oporočko prizadet nujni delež, jo bo lahko nujni dedič izpodbijal. Nujni dediči so pokojnikovi potomci, njegovi posvojenci in njihovi potomci, njegovi starši in zakonec. Bratje in sestre ter deda in babice zapustnika so nujni dediči le tedaj, če so trajno nezmožni za delo in nimajo potrebnih sredstev za preživljanje.

Nekateri z oporočko zapustijo vse svoje premoženje vnukom, na celotnem zapuščinskem premoženju pa ustanovijo pravico dosmrtnega užitka in gospodarstva v korist svojih otrok. Reči je treba, da v tem primeru odpade enkratno plačilo davka na dediščine in sodnih taks. Ni pa mogoče določiti dediča dediču.

Čeprav nam je načeloma vsem jasno, da oporočitelj lahko zapusti le svoje premoženje, ne pa tudi premoženje koga drugega, se v praksi pogosto dogaja, da oporočitelj oporočno razpolaga tudi s premoženjem, ki ni njegovo. Poglejmo nekaj značilnih primerov:

Ob poroki zakonec, ki ima nepremičnine pogosto podari drugemu zakoncu polovico teh nepremičnin, tako, da postaneta oba solastnika, vsak domiselne polovice. V oporoki pa potem tak zakonec razpolaga kar s celotnimi nepremičninami in npr. določi: »Franček dobi travnik Zgornje polje, Jaka pa travnik Spodnje polje«. V resnici pa ne more razpolagati s celotnimi travniki, pač pa le z idealno – miselno polovico na njih. Še slabše je, če oporočitelj ravna na tak način, kadar je solastnik različnih nepremičnin, ki imajo različno število solastnikov in je velikost solastninskega deleža na posameznih nepremičninah različna.

Možje v oporoki pogosto razpolagajo s premoženjem, ki so ga pridobili z delom skupaj s svojimi ženami v času trajanja zakonske zveze. Takšno premoženje pa je v skupni lastnini obeh zakoncev. Mučne so nato pravde zapustnikovih vdov z drugimi dediči zaradi ugotovitve dejanskega obsega zapuščine.

Do podobnih problemov utegne priti, če oporočitelj ne upošteva prispevka svojih potomcev, ki so živeli skupaj z njim, k povečanju ali ohranitvi njegovega premoženja.

Ob poznavanju in upoštevanju domačih razmer lahko oporočitelj s primerno oporočko prepreči morebitno kasnejše pravdanje in sovraštvo med sorodniki.

Pravdanje in sovraštvo lahko povzročijo tudi nejasnosti, katero in kolikšno premoženje zapušča oporočitelj od celotne zapuščine posameznemu dediču. Oporočitelj npr. zapiše: »Log zapuščam Pepetu, gmajno pa Franceljnu«. Na zapuščinski obravnavi pa si Pepe in Francelj skočita v lase zaradi vprašanja kakšne so dejanske meje ter površine »Loga« in »Gmajne«.

Zato je prav, če oporočitelj zapiše za vsako nepremičnino, ki jo komu zapušča, natančne katastrske in zemljiško-knjižne podatke, kakor je bilo v tem sestavku že primeroma navedeno. Če pa to v času pisanja oporoke ni mogoče, pa naj vsaj z naravnimi oznakami določi zemljišče, ki ga zapušča posameznemu dediču. Npr.: »travniki »Log«, ki leži ob potoku »Hudournik« in mu na nasprotni strani potoka poteka meja od stare hruške vzporedno s potokom do gozda sosedja Nergača, nasproti tega gozda pa ga omejuje kolovoz, ki vodi do moje domačije, zapuščam sinu Francetu Bogataju, roj. ...«

Tako smo na kratko obdelali vprašanje vsebine oporoke in oblike lastnoročne oporoke. Poleg lastnoročne oporoke pa poznamo še pismeno oporočko pred pričami, ustno oporočko ter sodno oporočko. Glede vsebine teh oporok velja isto, kar smo že dosedaj zapisali, glede oblike pa je potrebno še nekaj kratkih pojasnil.

Pismeno oporočko pred pričami lahko napravi samo oporočitelj, ki zna brati in pisati, tako, da v navzočnosti dveh prič lastnoročno podpiše listino, ki mu jo je sestavil kdo drug, ko hkrati izjavi pred njima, da je to njegova oporočka.

Najprimerneje je, če oporočitelj pod zapisano oporočko zapiše: To oporočko sem v navzočnosti prič Heriberta Skovirja in Jakoba Dihurja prebral in pred njima izjavil, da v celoti ustreza moji pravi volji ter jo nato pred njima podpisal.

Zgornje Gršovlje, 14. 10. 1983

Janez Bogataj

Takšno oporočko morata podpisati tudi obe priči. Najprimerneje je, da se pod oporočiteljev podpis zapiše:

Janez Bogataj je pravkar pred nama prebral to oporočko, izjavil, da v celoti ustreza njegovi pravi volji in jo podpisal.

Zgornje Gršovlje, 14. 10. 1983

Oporočni priči:
Heribert Skovir,
stan. Braslovče 19
Jakob Dihur,
stan. Zg. Gršovlje 12

Ustno oporočko je dopustno napraviti le tedaj, če zaradi izrednih razmer ni mogoče napraviti pismene oporoke. Zaradi boljše predstave si oglejmo primer izrednih razmer, ki pa se lahko pojavijo v različnih okoliščinah. Oporočitelj se nevarno ponesreči, tako, da sam ne more napisati oporoke, boji pa se, da bo zaradi posledic nesreče hitro umrl. V bližini ni papirja ali pismenih ljudi, da bi lahko napravili pismeno oporočko, ali pa zanjo tudi ni časa. Oporočitelj v tem primeru ustno izjavi svojo zadnjo voljo pred dvema pričama. Takšna oporočka pa neha veljati, ko preteče trideset dni od prenehanja izrednih razmer, v katerih je bila napravljena, seveda, če je oporočitelj še živ.

Sodno oporočko sestavi oporočitelj po njegovi izjavi sodnik pred dvema pričama.

Za sestavo sodne in ustne oporoke ni potrebno, da bi bil oporočitelj pismen.

Priče so lahko le polnoletne pismene osebe, z izjemo ustne oporoke za katero ni potrebno, da so priče pismene. Priče ne smejo biti v bližnjem sorodstvu z oporočiteljem. Zakon stopnjo sorodstva, ki neki osebi preprečuje biti priča, natančno določa.

Neveljavna bi bila določila v oporoki, s katerimi bi oporočitelj kaj zapustil sodniku, ki je oporočko sestavil, oporočnim pričam ter bližnjim sorodnikom teh oseb. Stopnjo sorodstva zakon tudi za ta primer natančno navaja.

Ob koncu se dotaknimo še vprašanja zaščitene kmetije. Če je oporočitelj lastnik tako imenovane »zaščitene kmetije«, to je kmetije, ki je ni mogoče deliti med več dedičev, razen če sta dediča zakonca, ga zakon še dodatno omejuje o svobodi oporočnega razpolaganja. Tudi v primeru, da sta dediča zakonca, zaščitena kmetija ni mogoče deliti med njiju fizično, ampak le po idealnih – miselnih deležih, npr.: Svojo kmetijo zapuščam sinu Janezu Garaču in snahi Mariji Garač, roj. Trpin, vsakemu do polovice. V primeru zaščitene kmetije je močno omejen krog nujnih dedičev in njihovih pravic.

Janko Gedlička,
dipl. pravnik

PESEM O GORI OLJKI

*Do belih oblakov se, Oljka, dviguješ,
ponosno in smelo zreš soncu v oči,
z vrhovi dreves še vetru kljubuješ,
ki jezen se vzdolž Dobrovelj pripodi.*

*Mogočna si, Oljka, a vendar si dobra,
kot dober je rod, ki pod tabo živi;
na videz ponižen, molčeč in pohleven,
a uporen in tmast, če se vzdrami mu kri.*

*Bogata si, Oljka! Že dolgo je tega,
kar svoja si nedra odprla ljudem,
vse globje so rane, a apnenca ne zmanjka,
ki delavci kopljejo dan ga za dnev.*

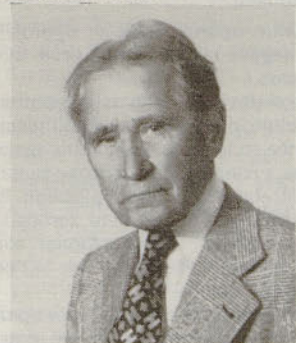
*Večna si, Oljka! Kdo vedel bi, koliki
že rod je, ki v dolini pod tabo živi.
Ti ga varuješ, skrivnostna in lepa,
kakor da čas zate sploh ne beži.*

Lovrenc Ogris

V SPOMIN

Četrtega lanskega decembra smo se številni prijatelji, znanci in krajin Šempetra poslovili od Vinka UŠENA.

Bil je širokosrčen človek, odkrit in ljubitelj narave. Izhajal je iz napredne kmečke družine. Svojo veliko življenjsko energijo je v mladosti razdal pri Sokolskem društvu, kasneje pa še na širokem področju človekovega udejstvovanja.

Med vojno je bil izseljen v Srbijo. V teh težkih časih trpljenja in odrekanja je z brati Srbi navezal pristne človeške stike, ki jih je poglobljal in plemenitil do konca svojega življenja.

Po vojni je bil neutrudljiv pri obnovi naše družbene stvarnosti. Bil je ustanovni član Kmetijske zadruga, član Gradbenega odbora za izgradnjo Hmeljarskega doma Šempeter, večletni član Upravnega in Poslovnega odbora KZ, član Okrajne Zadrugne zveze Celje, član Hmeljarskega odbora...

Zelo aktiven je bil tudi v KS pri organizaciji šolstva. Daleč naokoli ni bilo človeka, ki bi živel v tako pristnem sožitju s naravo kot Ušenov Vinko. Njegov vinograd v Martjakih mu je bil svetinja. Razdal se mu je z vso ljubeznijo in veliko strokovnostjo. Zlahna kapljica mu je pomenila plačilo za vložen trud. Užival jo je zmerno, kot da je to del človeške prehrane, kar je večkrat poudarjal. Najbolje se je počutil v družbi prijateljev, ki so ga velikokrat obiskovali.

Ko se je vračal iz vinograda, je dal duška svoji drugi veliki ljubezni – lovu. Bil je lovec v najlepšem pomenu besede. Več kot odstrel divjadi, mu je pomenilo samo opazovanje in gojitev le-te.

Svoj mir je našel v čebelnjaku pri svojih čebelah. Za delo na področju čebelarstva je prejel dve Janševi priznanji.

V življenju je bil Vinko vedno skromen, dobre volje, s človekom je znal ustvariti pristen stik. Njegovo življenje je bilo bogato, ostalo nam je plemenito delo.

TZO Šempeter

In memoriam

Po težki bolezni je v 79. letu starosti tiho zapustil vrste kooperantov ZE Šempeter Ferdo POGAČAR.

Kmetijska zadruga je z njim izgubila svojega dolgoletnega člana zadruga, večletnega člana Upravnega odbora zadruga, člana Hranilnokreditnega odbora in člana drugih pospeševalnih odsekov.

V življenju mu je bila zemlja vir za preživljanje – za obstoj. Kot edinec je podedoval za svojimi starši srednjeveliko kmetijo in si na njej ustvaril družino.

Hmelj je bil njegov zaslužek in tudi njegova ljubezen. Bil je med prvimi šempeterskimi hmeljarji, ki so se začeli združevati v skupnosti in boriti z boleznimi in škodljivci na hmelju.

Daleč naokrog je bilo znano, kako kvaliteten hmelj je prideloval Nande. Na to je bil zelo ponosen. Za dosežene uspehe v hmeljarstvu pa je prejel priznanje.

Kot najbližnji sosed sedeža zadruga Šempeter je bil vedno pripravljen pomagati, pa naj je bilo to samo z delom ali s posojanjem svojih orodij. Nikoli ni odklonil pomoči.

Poleg dela na kmetiji je še vedno našel dovolj časa za delo v Gasilskem društvu. Kot strojnik je bil vedno med prvimi, ki jih je priklicala sirena. Za požrtvovalno dela v GD je prejel več priznanj.

To njegovo delo je prekinila bolezen, ki ga je spremljala več let in s katero je bil hud boj.

Vsi, ki smo ga poznali, z njim delili dobro in slabo, ga bomo pogrešali.

TZO Šempeter

ZAHVALA

Ob boleči izgubi dragega očeta se iskreno zahvaljujem sodelavcem DE Celje in OOSZ Celje za darovano pomoč in položeno cvetje ter izraze sožalja in spremstvo na njegovi zadnji poti.

Franc Koštomaj

Komentar k fotokroniki

V 11. številki Hmeljarja ste v fotokroniki pod fotografijo na zadnji strani zapisali: »V ostankih trt in hmeljevine so legla prosene vešče. Zato jih porežimo in sežgimo, hmeljevine od obiralnih strojev pa čimprej globoko zaorjimo!«

Hmeljar je glasilo delavcev SOZD Hmezad. Če ga prejemajo tudi pridelovalci hmelja, bi jim rad povedal samo to, naj zgornji napotek ne jemljejo kot teorijo, ampak se naj tudi v naravi obnašajo po smernicah zdravega in razumnega dela. Da razložim. Na levi strani ob cesti Šešče–Šempeter je pred mostom čez Savinjo obiralni stroj. Že tretje leto odvažajo hmeljevine od stroja na s traktorji dostopna mesta ob Savinji. Po letošnjem obiranju so jo odvrgli tudi pod bore nad šeškimi mostom, verjetno v posmeh tabli Ribiške družine Šempeter, ki je pritrjena na drevo in opozarja obiskovalce zdravega okolja, da narava ob vodi ni smetišče. Čeprav je vsa malomarnost odlagalcev trt in hmeljevine zrela inšpekcijskega postopka, me vseeno preseneča, da v času hmeljeve rasti nikomur iz ustreznih hmeljarskih služb ne padajo v oči bujne rasti divjega hmelja ob Savinji v okolici že omenjenih odlagalšč. Verjetno čistosti sort na hmeljevih nasadih ta divja rast ne koristi. Mnenja sem, da ravno tako kot spoštujemo ljudi in živali, moramo po zaključnem življenjskem ciklusu spoštovati rastline, še posebno tiste, ki dajo tako cenjene devize – to je tudi moto prispevka v fotokroniki.

Franc Smukovec

Sindikalne športne igre v občini Žalec

V petek, 16. decembra 1983 so se s podelitvijo pokalov najuspešnejšim delovnim organizacijam po kategorijah v tekmovalnem delu in za množičnost posebej ter s podelitvijo priznanj trem delavcem iz različnih sredin za njihovo dosedanje delo na športnorekreativnem področju zaključile jubilejne 20. sindikalne športne igre delavcev v občini Žalec. Celotna prireditev je bila snemana za javno radijsko oddajo Radia Celje pod pokroviteljstvom DO SIP Šempeter v kino dvorani v Šempetru.

Tudi v preteklem letu smo športniki delovnih organizacij SOZD HMEZAD ŽALEC, ki imamo svoj sedež v občini Žalec razen MINERVINIHI, nastopali skupaj in dosegali spremenljive, a vsem težavam navkljub zadovoljive rezultate.

Sindikalne športne igre občine Žalec so v jubilejnem letu obsegale 12 različnih panog in bile izvajane v štirih kategorijah, v katerih so ekipe HMEZADA dosegale naslednje končne rezultate:

TEKMOVALNI DEL

Članice

1. SIP Šempeter
2. VVZ Žalec
3. SM Žalec
5. HMEZAD ŽALEC

Nastopalo je 21 ekip delovnih organizacij.

Mlajši člani

1. SIP Šempeter
2. Feralit Žalec
3. TT Prebold
5. HMEZAD ŽALEC

Nastopalo je 27 ekip delovnih organizacij.

Starejši člani

1. Feralit Žalec
2. SIP Šempeter
3. HMEZAD ŽALEC (pokal)

Nastopalo je 15 ekip delovnih organizacij.

Veterani

1. SIP Šempeter
2. Juteks Žalec
3. Delavci pri obrtnikih
7. HMEZAD ŽALEC

Nastopalo je 10 ekip delovnih organizacij.

Vrstni red za množičnost

skupina DO z več kot 500 zaposlenimi

1. SIP Šempeter
2. HMEZAD ŽALEC (pokal)
3. TT Prebold

V generalnem vrstnem redu je bil prvi SIP Šempeter, za kar je prejel tudi velik prehodni pokal, ki pa je dvakrat že krasil tudi naše vitrine!

Anton Ajdič

CE-KA Celje koplje kanal za odplake nove mlekarne

AGREGATI ZA MALE VODNE ELEKTRARNE

Poleg Litostroja je v Jugoslaviji Elektrokovinar Laško edini proizvajalec agregatov za male hidroelektrarne. Izdeluje 4 tipe in menda 15 izvedenk glede na moč, lego in količino vode. Agregati niti niso predragi, predolg (po dve leti) pa je pridobitveni postopek vseh soglasij za gradnjo.

Vy

JAVNA LICITACIJA

HMEZAD, KMETIJSTVO ŽALEC – TOZD PETROVČE razpisuje javno licitacijo nepremičnin oz. kmetijskih zemljišč v k. o. Žalec parc. št.

1823/14 travnik 6 v izmeri	320 m ²
močvirje 2	210 m ²
v skupni izmeri	530 m ²
1823/15 travnik 6 v izmeri	332 m ²
močvirje 2	275 m ²
v skupni izmeri	607 m ²
1823/389 travnik 6 v izmeri	357 m ²
močvirje 2	320 m ²
v skupni izmeri	677 m ²

Izključna cena znaša 120.– din za m².

Javna licitacija bo v petek, dne 20. 1. 1984 ob 8. uri v sejni sobi Hmezada v Žalcu, ul. Žalskega tabora 1/I.

Dražitelji so dolžni pred pričetkom dražbe položiti varščino v znesku 10 % od izključne cene.

Po opravljeni dražbi bo s kupcem v 30 dneh sklenjena kupna pogodba.

Kupec je dolžan celotno kupnino poravnati prodajalcu takoj ob podpisu pogodbe. V kolikor kupec v navedenem roku celotne kupnine ne plača, bomo razpisali ponovno licitacijo in mora prvi dražitelj plačati stroške ponovnega razpisa in nadomestiti ev. razliko pri ponovno doseženi kupnini.

Kupec je dolžan razen kupnine plačati vse stroške, ki bi nastali pri sklenitvi pogodbe, geometrijsko odmero in prometni davek od nepremičnih.

Vse informacije lahko zainteresirani dobijo v Zemljiškem oddelku Hmezada v Žalcu, Hmeljarska ul. 3/II.

Dvodnevnega seminarja za pripravnike na nivoju SOZD o samoupravni organiziranosti, ekonomiki, varstvu in organizaciji se je udeležilo 29 naših pripravnikov iz srednjih, višjih in visokih šol

predpisov (zakon o SDK, uredbo o načinu in pogojih, pod katerimi lahko uporabniki družbenih sredstev pri SDK odpirajo in zapirajo račune, zakon o zavarovanju plačil med uporabniki družbenih sredstev, zakon o ugotavljanju in razporejanju celotnega prihodka in dohodka, zakon o sredstvih rezerv, zakon o sanaciji in prenehanju OZD, zakon o temeljnih kreditnega in bančnega sistema, uredbo o kontnem planu in bilancah za OZD

in predpisov, ki so izdani na tej podlagi).

Seveda pa ni manj pomembna priprava v samih TOZD, združenih v posamezne DO, preden se bodo odločile za prehod na poslovanje preko žiro računa DO. Nujne so torej analize pričakovanih učinkov, ob sprejetih odločitvi pa tudi ustrezna prenova organiziranosti zlasti v nabavnih in prodajnih službah, računovodstvu in še kje...

Po 31. marcu 1984

PREKO ŽIRO RAČUNA DO

Prva dopolnitev zakona o združenem delu – dodani trije odstavki k besedilu 146. člena – je objavljena v Uradnem listu SFRJ, št. 57 z dne 4. novembra 1983.

Novo določbo zakona – ki omogočajo delavcem TOZD, da ustvarjajo celotni prihodek temeljne organizacije in razpolagajo s sredstvi,

ki jih upravljajo, preko žiro računa delovne organizacije, za kar je potrebna ureditev medsebojnih pravic, obveznosti in odgovornosti v samoupravnem sporazumu in uvedba internega računa TOZD – se bodo uporabljale šele od 31. marca 1984, določa zakon.

Polni štirje meseci so torej na razpolago za temeljito pripravo odločitve. Kot beremo v obrazložitvah dopolnitve zakona, je za uporabo dopolnjenega 146. člena ZZD treba spremeniti oziroma uskladiti lepo število zakonov in drugih

Slabo delo skupnih služb na katerem koli nivoju je odraz slabih medsebojnih odnosov v organizacijskih enotah in v njihovem odnosu do skupnih služb.

Iz strokovne literature.

UPOKOJENCI!

Obveščamo Vas, da Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja SR Slovenije opravlja preračun pokojnin po določbah novega Zveznega zakona. Preračun preračuna navedena Skupnost na podlagi zahtevka upokojenca in sicer za upokojenje, ki so šli v pokoj po letu 1976.

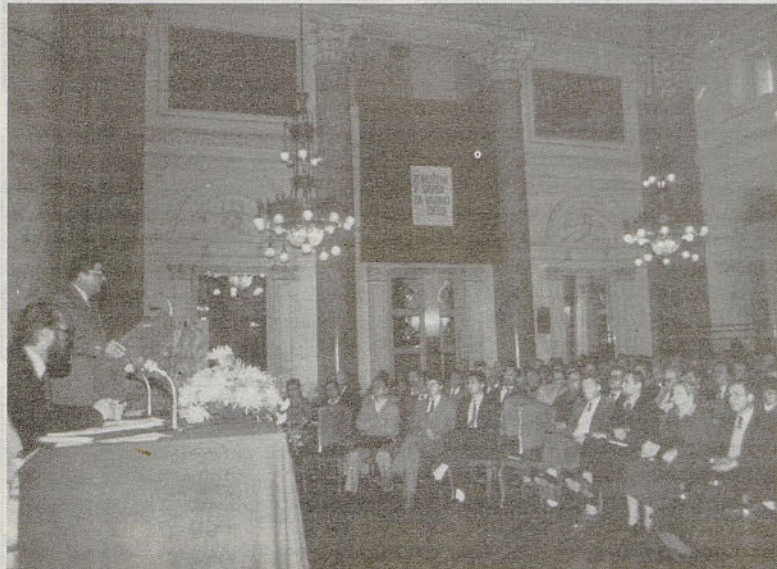
Obrazec za zahtevek dobi upokojenec pri Strokovni službi Območne delovne enote Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja SRS. Izpolnjen zahtevek je treba oddati isti strokovni službi.

Namen preračuna je, da v kolikor bi bil novi izračun ugodnejši od dosedanjega, bo upokojenec prejemal pokojnino po novem izračunu. V kolikor novi izračun ni ugodnejši, ostane pokojnina po starem izračunu.

Istočasno prosimo vse upokojence, ki še niso poslali prijave za članstvo v Aktiv upokojencev pri SOZD Hmezad, da to storijo čimprej. Pripominjamo, da članstvo ni pogojeno z nikarkršno članarino.

Vsem upokojencem kakor tudi vsem aktivnim delavcem SOZD Hmezad želimo srečno in zdravja polno novo leto 1984.

I. O. Aktiva upokojencev
SOZD Hmezad

V oktobru lani je bil v Rogaški Slatini posvet o varnem delu

SNUBAČA

Gmajnarjev Jurač in Ocvirkov Francelj sta bila dva trdna kmeta na robu Savinjske doline. Oba sta bila že čez štirideset, pa še samca. Ali nikar ne mislite, da nista mogla katere dobiti! Dobila bi jo bila. Toda za sedmi sveti zakrament sta rekla, da že Bog ve, zakaj ga je nazadnje postavil. Skopa in škrpinčasta sta bila in sta menila: Zaradi žene si nobene dekline ne prihranim, pri jedi se pa le pozna, in če pridejo še otroci, je treba kmalu večjo skledo kupiti.

Bil je še ravno goden čas za ženitev in je bilo v Lipnikovi krčmi prav živo. Jurač in Francelj sta prišla nekaj zaradi volov, pa so ju možje obstopili in spravili v svojo sredo ter ju začeli ženiti. Sprva nista nič marala; tedaj je obrnil jezik Brodnikov Joža:

»Saj vem, kodi ga je! Dobiti ne moreta nobene, v vsej fari ne!«

»Kaj? Dobiti je ne morem?« je vzkipel Francelj. »Vsako si upam dobiti, kar jih je v naši fari.«

»Vse!« je dodal Jurač, in še trideset povrh.«

»Povem vama tako, da je obadva ne dobita, četudi znosita vse svoje plesnive jurje na kup«, ju je podražil Jernač. »Laznikovo Tino: ali si ju upata, kaj?«

»Sam jo dobim in še danes, če hočem«, je trmoglavil Francelj.

»Štirikrat in ne le enkrat in ne le enkrat jo dobim, če me je volja«, se je rotil Jurač.

»Nikar se ne mogočuj!« se je zasmejal stari Mrkač.

Tedaj se je krčmar oglasil:

»Jurač in Francelj, poslušajta mene! Tistemu od vaju, katerega prihodnjo nedeljo s Tino okličejo, plačam pet tisoč novih dinarjev, pol starega milijona.

»Jaz dam sto kil masti«, je obečal Joža. »Po ženitvi naj si pride ženin ponjo!«

»Jaz pa sto metrov hodnega platna«, je vpil Lužar.

»Jaz dvajset kilogramov prvovrstne volne«, je pristavil še Jernač.

Zdaj sta Jurač in Francelj utihnili. Prvi je žlunil Jurač.

»Ali imate resnico?«

»Še kako!« je potrdil Podlipnik.

»Vsi so za pričo.

»Torej nimate norcev?« je izpraševal Francelj.

»Kaki norci?!« je zagotovil Lužar. »Če hočeta, pa napravimo pismo.«

Torej so vse zapisali in dali pisanje staremu Mrkaču, naj ga shrani. Jurač in Francelj pa sta jo kar ucvrta skozi duri proti domu in niti plačala nista, kar sta zapila. Jurač je bil zakmašno oblečen; Francelj pa je bil ves Kosmat, ker se pozimi ni bril, pa se je moral za tako pot, ki ga je čakala, vendar čedno obriti.

Po levem licu si je kocine že postrgal, ko ti je zagledal Jurača, kako jo je že mahal ves svatovski proti Lazniku. Ta je bil pa hiter! Francelj se je kar tresel, tako je bil iz sebe. Jurač mu zna nevesto pred nosom pobrati, preden se bo še on nalepšal

in nališpal. Nič ni dolgo preudarjal, zagnal je ogledalo in britev v kot, oblekel praznji jopič, si zataknil nagelj in jo udrl tako napol obriti za Juračem. Toda Jurač je bil že toliko predi, da je imel prvo besedo.

Kakor lisjak okoli kurnika, tako je pogledal okoli hiše, potem pa je stopil nad Laznika in ga poprosil za besedo na samem. Laznik se je čudil in je peljal Jurača v izbico zadaj. Ko sta se usedla, je postal Jurač ves ginjen. Pripovedoval je, kako žalostno živi tako sam in zapuščen in kako si je zaželel še sedmega svetega zakramenta, pa mu manjka le še neveste. Tako ga je prevzelo, da ne more in ne more več ostati sam brez para. In spomnil se je Laznika in njegove Tine, in ker ve, da je dekline polno ljubezni do bližnjega, si je upal in je prišel vprašati za njo.

Laznik se je muzal in je pravkar hotel odgovoriti; tedaj pa je zunaj na stopnicah nekaj strahovito zapopotalo. Hip nato je tresčil skozi duri napol obriti Francelj. Stari Laznik se je zakrohotal, ko ga je zagledal takega, kakor napol oskubljenega petelina. Francelj je sopihal in hropel:

»Oče Laznik, nikar se ne prenaaglite! Naglica nikoli ni kaj prida. Jurač je figo bolj od mene in za vašo Tino je pri meni vse kaj drugega. Jurač misli samo na zaseko in na tisti domači prt in na kravo; jaz bi pa Tino iz gole ljubezni do bližnjega rad.«

»In zadeli tistih petih tisočakov Podlipnikovih«, je rjovel Jurač.

Laznik ju je kar debelo gledal:

»Tja, ljuba sosedo, saj Tini ne bom dal ne zaseke, ne prta in volne in ne krave. Pri Podlipniku pa tudi nimam niti pare ne, kaj šele pol starega milijona.«

Oba hkrati sta mu hitela praviti, da nista mislila tako. Ko Laznik ni nehal spraševati, mu je Francelj povedal vse po resnici, kako so se pri Podlipniku pogodili. Zdaj šele se je Laznik smejal. Ko se je čez nekaj časa zopet zresnil, je dejal nekoliko porogljivo:

»Ljuba sosedo! Lepo sta me počastila in reči moram, da takim snubcem Tino vedno rad dam. Dekle bo tudi veselo, da se na tak grunt priženi. Le tega ne vem, katerega izmed vaju naj izberem. Oba vaju imam v časti in nobenemu se ne bi rad zameril. Se bo morala že Tina sama odločiti!«

»Tedaj prosim za pol ure časa in za britev«, je prosil Francelj.

»Jaz pravim: najprej se mi med seboj zmenimo«, je pripomnil Jurač.

»Kako pa?« je vprašal Laznik.

»Se morata pač stepsti zanjo!«

»Rajši si jo izžrebajva!« je dejal Jurač čisto tiho.

»Nak! Za to jaz nisem«, je ugovarjal Francelj.

»Žrebanje ne bi bila neumna reč«, je menil Laznik, »ampak pravična ni: eden izgubi vse, drugi dobi vse. To se pogodimo: kateri od vaju nevesto izžreba, tisti dobi njo, onemu pa da tistih pet tisočakov, kravo, mast, meso, volno in tako dalje. Tako se bo imel tisti, ki dekline izgubi, vsaj s čim tolažiti!«

Tedaj si je začel Jurač s kazalcem po očeh vrtati in je dejal mehko: »Ljubi Francelj, vedno sem dober človek in že moj oče, Bog jim daj dobro, so pravili, kako dobrega srca sem. Ti si žene še bolj potreben, kakor jaz. Zato ti pustim nevesto. Tako žalil se ne bom, da bi umrl od tega. Ti mi boš pa tudi rad dal, kar boš po oni pogodbi dobil.«

Tedaj je postal tudi Francelj ves ginjen in je vzdihnil:

»Ljubi Jurač, bil si mi vedno najljubši prijatelj na tem božjem svetu. Zato si tega ne morem prizadeti, da bi ti nevesto prevzel. Jaz odstopam, ti pa mi boš plačal, kar boš one nagrade dobil.«

Laznik je stopil k oknu, ker ga je smeh preveč silil.

Jurač je nekaj časa računal:

»Jaz ti pustim nevesto in polovico nagrade. Daj mi le dva tisoč petsto, prt in volno; dva in pol tisočaka, mast, meso, kravo in nevesto pa pustim tebi.«

Tudi Francelj je računal.

»Kot tvoj nesebični prijatelj ne morem toliko sprejeti. Jaz ti pustim še mast in nevesto in si obdržim le kravo in polovico denarja.«

»To pa ne more veljati! Nikogar nočem za kaj opetnajstiti, najmanj pa tebe, da bi bil ti na škodi«, je izjavil Jurač.

Tedaj se je ganil Laznik, ki je ves čas stal pri oknu. Ostro je dejal: »Zdaj pa že ne vem več, ali barantata za kravo ali za nevesto. Zdi se mi, da vama je naše Tine malo mar.«

»O, ne, ne!« se je rotil Jurač. »Pustimo mešetarjenje! Oče Laznik, dajte mi Tino, varoval jo bom kakor svoje oči!«

Francelj je razumel, da je Jurač besede lepo postavil; zato je napel možgane, da bi tudi on lepo in še bolje povedal:

»Dajte jo meni, oče Laznik, na rokah jo bom nosil!«

»Jaz pa na nogah, oče Laznik!« je Jurač milo zastokal.

Laznik se je prijel za trebuh, tako ga je tresel smeh. Dolgo ni mogel k sebi. Nazadnje se je ustopil pred snubača in rekel odločno:

»Tako se svoj živ dan ne bomo zmenili. Zato poslušajta, kaj vama pravim! Tako ostane, kakor sem rekel. Dve karti vzamem, poglejta, pri tem je segel za mizo po karte, »tu je srce as, tu pa križ as! Kateri

potegne srce, dobi nevesto, oni pa denar in kar še imata v svojih litanih. To je moja zadnja beseda in amen.«

Ponudil jima je karti, snubača pa sta v eni sapi zavpila:

»Ne, jaz ne potegnem, jaz ne!«

Zdaj se je Laznik razhujal:

»Kaj? Ne bosta potegnili? Ali mislita, da si bosta norce brila in mojo Tino ljudem v jezike dajala? Ali potegnita ali pa plačajta pet tisoč din, ker sta razdrala!«

Jurač in Francelj sta se pomikala proti hišnim durim, saj v žepu prebite pare nista imela. Laznik pa jima je molel karti pod nos in vpil:

»Potegnita ali pa plačajta!«

Francelj je stokal:

»Saj nisem za Tino vprašal; Jurač je vprašal. Ne plačam nič in potegnem tudi ne!«

Jurač pa se je naglo zasukal, odprl vrata, zletel ven in po stopnicah dol; Francelj je tudi ugrabil priložnost in hajd za Juračem. Laznik je cokolal za njima do hišnih vrat in venomer vpil:

»Ali potegnita, ali pa plačajta!«

Šele tedaj, ko ni bilo o snubačih ne duha ne sluha, se je vrnil in zakrohotal, da so se stene tresle. Še to uro je šel v krčmo k Podlipniku in novico toplo prinesel tja. To so se režali in smejali. Pa ne dolgo. Zakaj tretjo nedeljo je župnik oznanil, da se Jurač in Francelj ženita. Nevesti sta pripeljala iz sosednje fare. In to bogati, strašno bogati.

Tako sta Jurač in Francelj krajevnim petičnežem zavezala jezike in postala najbolj srečna človeka na tem savinjskem svetu.

Drago Kumer

NAJCENEJŠE KNJIGE

- 5 knjig - 1000 din vezane
- 600 din broširane - obročno plačilo

1. PREŠERNOV KOLEDAR ZA LETO 1984
2. Mimi Malenšek:
JESEN V SOTESKI, povest
3. Ivan Dolenc:
ZA DOLAR ČLOVEČNOSTI, pričevanje izseljenca
4. NADA KRAIGHER:
IZ MOJE TRŽAŠKE MAPE, knjiga za mladino
5. France Adamič:
SPOMINI IN PRIČEVANJA o življenju in delu Louisa Adamiča

Naročitel!

PREŠERNOVA DRUŽBA, 61000 Ljubljana, Borsetova 27

HRANILNO KREDITNA SLUŽBA KMETIJSTVA IN GOZDARSTVA ŽALEC SE VSEM SVOJIM VLAGATELJEM IN KREDITOJEMALCEM ZAHVALJUJE ZA DOSEDANJE IN PRIPOROČA TUDI ZA BODOČE DOBRO HRANILNO IN KREDITNO SODELOVANJE, HKRATI PA ŽELI VSEM SREČE, ZDRAVJA IN USPEŠNEGA DELA POLNO NOVO LETO 1984

Vremenski PREGOVORI

PROSINEC

JANUAR

Kralji (6. I.) se vrnejo, zimo obrnejo.

Ko se Fabjan (20. I.) oznanja, sok v drevesih že poganja.

Naše trenutne težave niso majhne, vendar dolgo trajajo.

Često sem obžaloval, kar sem govoril, toda nikoli, kar sem molčal. Praznovanje je poezija življenja. Predsodek je otrok nevednosti. Kroniko piše tisti, ki mu je sedanjost pomembna.

Človek je edina napaka narave.

OGLAS

Ugodno prodam stroj za obrezovanje hmelja.

Franc Rojnik
Sp. Grušovlje
Šempeter

ODKOD PROSINEC?

Medtem, ko je etimologija januarja - po rimskem bogu Janu - jasna, ima narodno ime za prvi mesec v letu kup tolmačenj po pregovoru: kolikor glav, toliko misli. V prvem znanem zapisu iz leta 1056/57 beremo Profynicz. Trubar je to obliko sprevergel 1557 v Prossimiz, t. j. prozimec z namigom na zimo. Tako imajo tudi Dalmatin, Megiser in M. Kastelec. Oče Hipolit je pri zapisu Profseniz = prosenec namignil s tem imenom na proso, ki »pomeni prosén kruh, kteriga so nekdanj Slovenci namest pšeničnega popertnika od 25. decembra do osmine sv. treh kraljev na mizo stavili. Nekdanj, ko še ajde ni bilo, je bilo prosó poglavitno za vskadanji kruh«, kakor je zapisal Poženčan (Matevž Ravnikar) v Novicah leta 1849.

Na Češkem, Moravskem in Slovaškem pa je v zgodnjem srednjem veku prišlo nekomu na misel, da je prosinec po črkovni zamenjavi pravzaprav le izprevržen prasinec, ki ga ima že Veleslavinov Nomenclator iz leta 1598, v tem času da se skoti in zakolje največ prasnet.

Z verjetnim naslonom na nemški Bittmond (= prošnji mesec), je že Linhart l. 1791 navezal Prosenz - prosenec poleg izvira od korena proso tudi na prositi - prošnja.

MOJ ZELENJAVNI VRT

Januar

Ker je v januarju ponavadi sneg, je delo na vrtu nemogoče.

Zato je čas, ko lahko očistimo in pregledamo delovno orodje, lopate, motike in grablje. Kovinske dele zdrgnemo z mastno krpo, lesene pa premažemo s firnežem ali sandolinsom. Natančno tudi očistimo škropilnico in kosilnico.

Uskladiščeno zelenjavo redno pregledujemo in **odstranimo vso nagnito**. Čebule in česna ne premikajmo, če sta uskladiščena v prostoru kjer zmrzuje.

Če zemlja še ni zmrznila ali občasno odmrzne, prelopatamo prazne, neobdelane grede, da bo zemlja dobro premrznila.

Od decembra dalje že silimo radič. Pazimo, da ne zalivamo preveč in bi korenine zgnile. V tem mesecu lahko iz semena pridelanega med poletjem pridelujemo v zabojskih krešo. Uporabimo jo lahko za solato z jajci ali namaz s surovim maslom.

Še nekaj napotkov za tiste, ki imajo črni koren. Normalno prezimi le ta na prostem, če pa ga skladiščite, mora biti obvezno v zasipnici, ker se sicer kožica preveč izsuši in nima več pravega okusa, niti konzistence za pripravo.

M. K.

NOVOLETNO JUTRO

- »Mleka se nažlampaj, možek, maček ga ima rad!«

- »Vraga, a zdaj naj pa mrcini zato, ker me mrcvari, še strežem?! Nekaj takega mi daj, da bo zlomek crknil!«

VRAŽEVERNOST

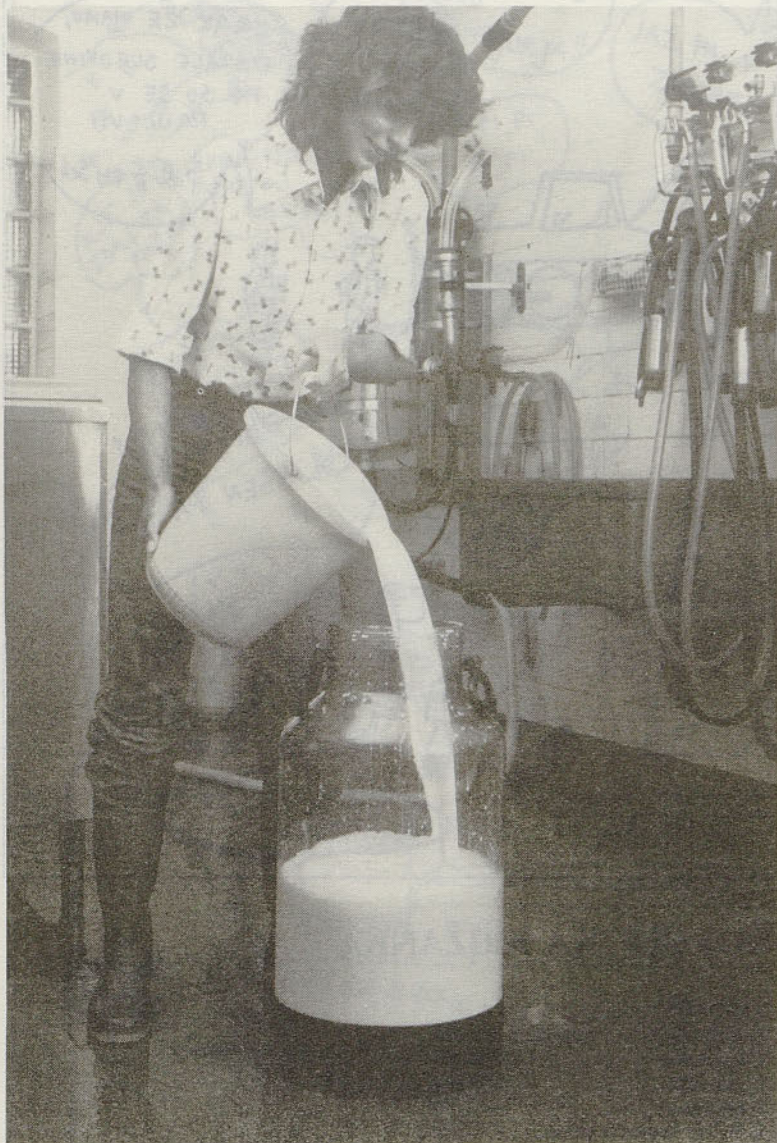
- Ali je vaš mož tudi vraževeren?
- Pa še kako! Če dobi trinajsto plačo, jo kar pošlje nazaj!

KNJIGE Z ŽALOSTNIM KONCEM

- Zakaj si tako pobit, Lojze?
- Ah, ravno sem prebral knjigo z žalostnim koncem.
- Katera pa je ta knjiga?
- Moja hranilna knjižica.

Za konec

- V letošnjem letu vam želim vse tisto, kar vi želite meni ...
- Da vas ni sram!

40-litrska kanta za transport mleka iz makrolana 3118 firme Bayer je doslej največja brizgana posoda iz Polikarbonata. Njena prozornost omogoča hitro kontrolo čistosti in polnjenja. Z dnom in pokrovom tehta le 4,8 kg. Je čvrsta in ročna

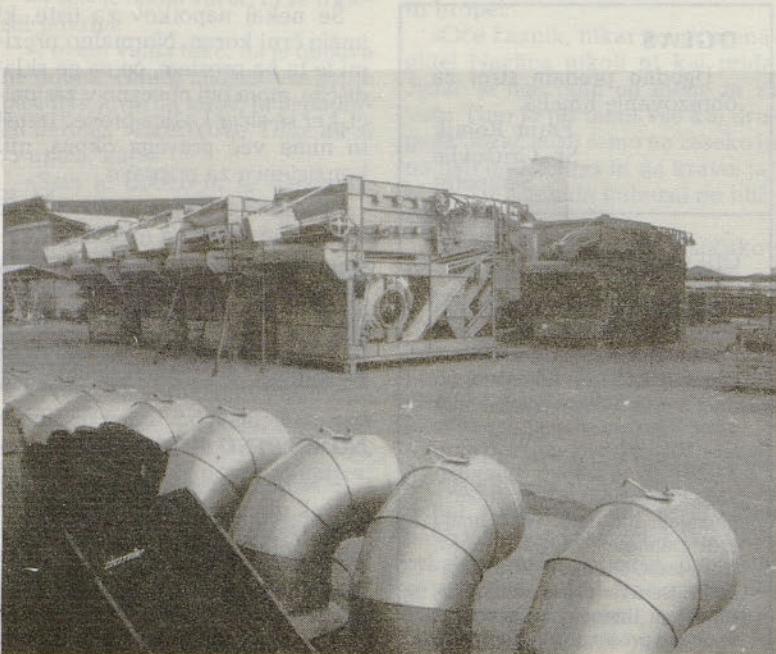
Hmeljar

Glasilo Hmeljar izdaja delavski svet SOZD Hmezad Žalec - Ureja uredniški odbor: predsednik Slavko Košenina; člani: Metka Vočko, Ivan Vodlan, Eva Orač, Martina Krajnc, dipl. inž. kmet., Miljeva Kač, dipl. inž. kmet. - urednica strokovne priloge za hmeljarstvo. Vili Vybihal, kmet. inž. - glavni in odgovorni urednik - Uredništvo je v SOZD Hmezad v Žalcu, Ulica Žalskega tabora 1 - Glasilo izhaja enkrat mesečno v 5.200 izvodih - Mesečna naročnina 34 din - Tisk AERO Celje - TOZD Grafika

FOTOKRONIKA

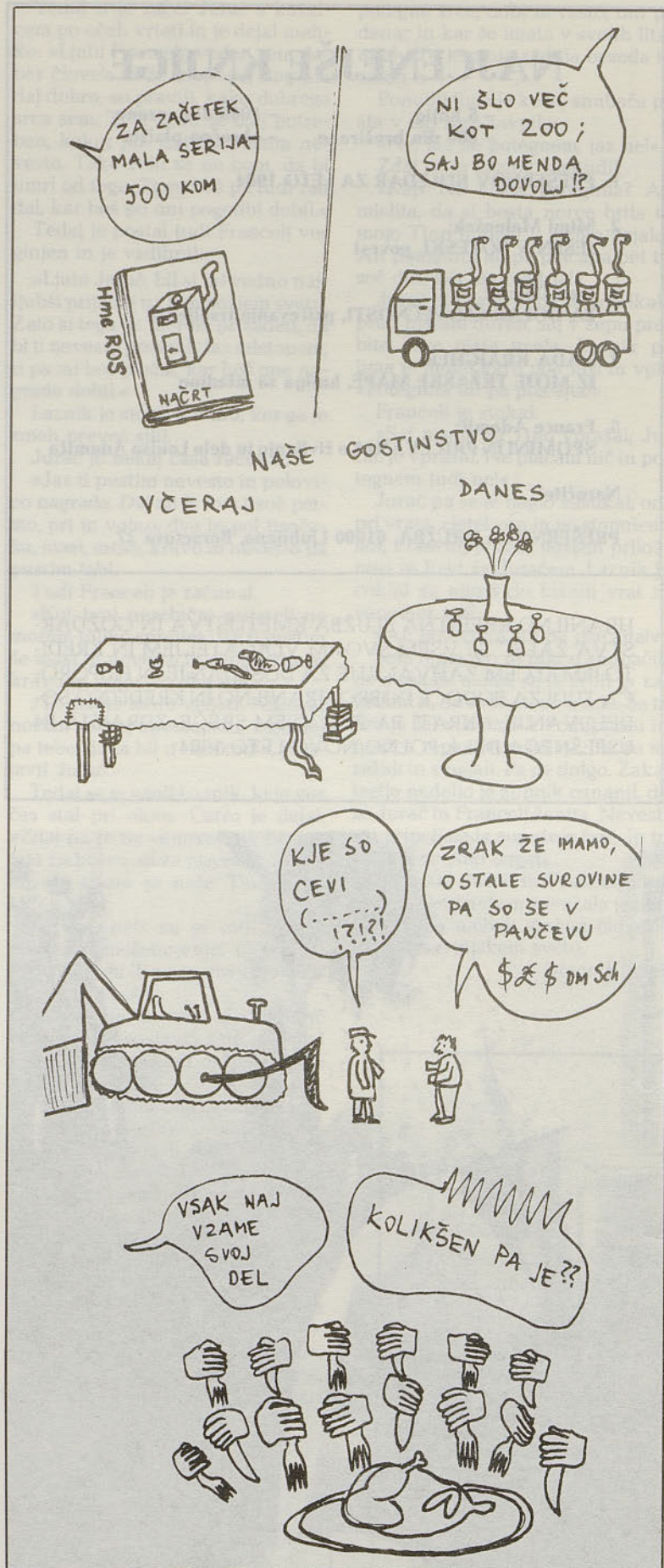
Parkirni prostor pred NT je povečan in lepo urejen

DO Strojna TOZD Proizvodnja kmetijske mehanizacije je za Romunijo izdelala novo serijo obiralnih strojev za hmelj

Hmeljar je med delavci in predvsem kmeti pričakovan in bran

NOVOLETNA KRIŽANKA

NAGRADE

1. nagrada:	1.000 din
2. nagrada:	700 din
3. nagrada:	500 din
4. nagrada:	300 din
5. do 10. nagrada po:	100 din

Rešitve pošljite do 15. januarja na uredništvo Hmeljarja Žalec.

Pri reševanju vam želimo obilo zabave, pri žrebanju 15. januarja 1984 pa malce sreče.

Vaš urednik

Hmeljar

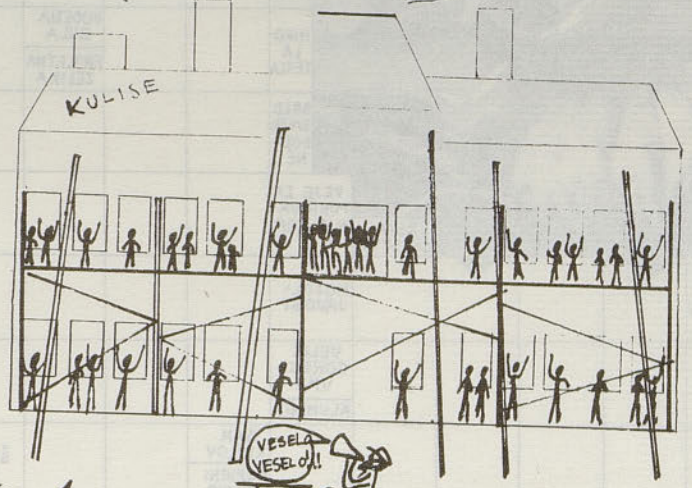
SREČNO IN USPEŠNO 1984

KULISE

PROGRAM SODELOVANJA:
1) NIGERIJA ✓
2) MALTA ✓
3) KAMERUN ✓
4) MAROKO
5) ARGENTINA

SEM V MAROKU. PRIDEM TAKOJ.

IN TO V T. FAZI !!

SE ŠE SPOMINJAŠ, KO SO GOVORILI, DA NAS BO 5.000?!

GREM V ITALIJO. PREKO ŠENTJURJA!!

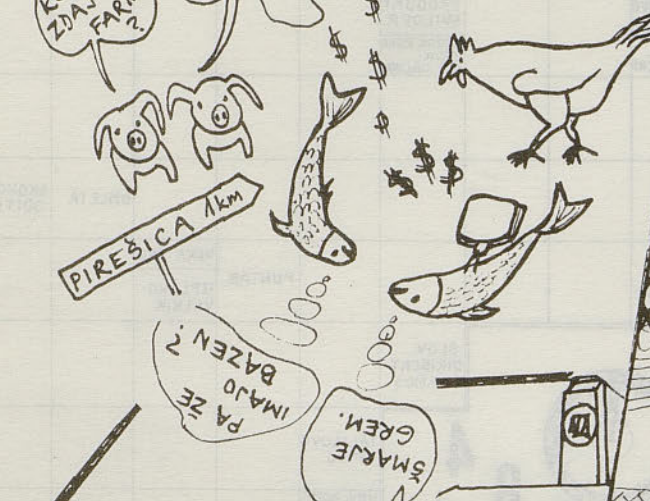
JAZ PA V ZAGREB!

PI, PI, PI, PI, PI

PRAVIJO, DA BO TU NEKJE!

KJE JE ZDAJ TA FARMA?

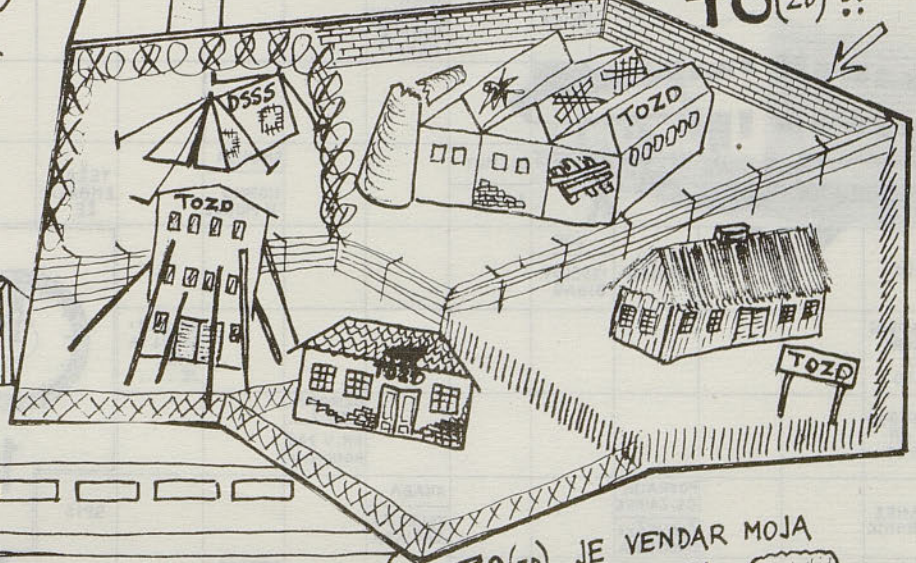
PIREŠICA 1km

REORGANIZACIJA ;
-PREDLAGAMO:

TO(zd) !!

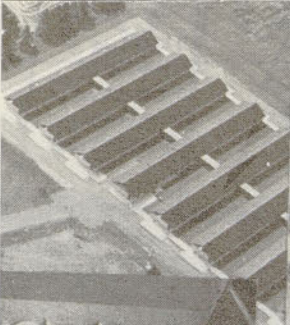

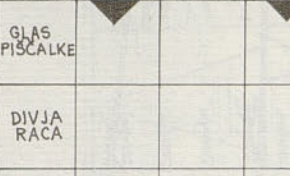

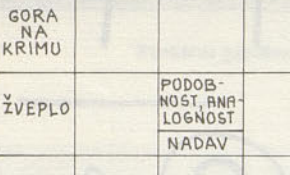
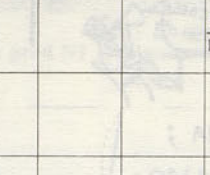
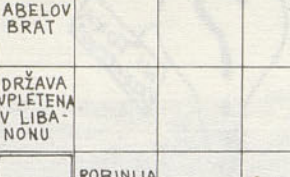
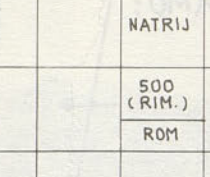

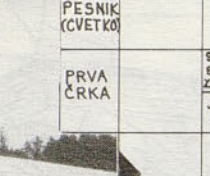
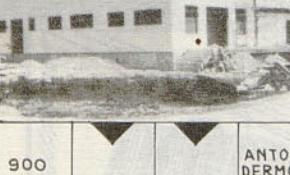

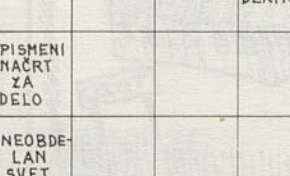
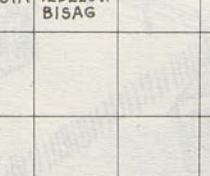
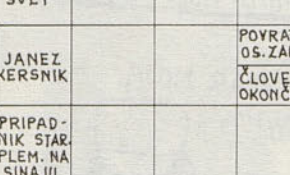
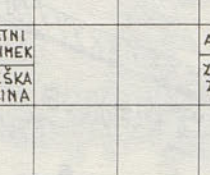
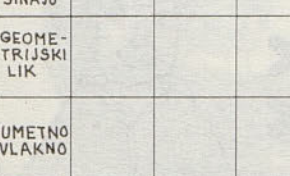
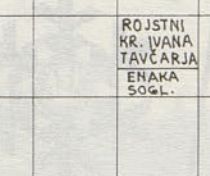

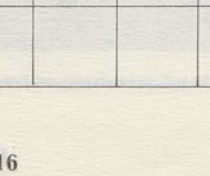

TO(zd) JE VENDAR MOJA PRAVICA.

OJ, MLEKARNA, ..., OJ MLEKARNA, ODPRI SVOJA VRATA!

NOVOLETNA NAGRADNA KRIŽANKA

				FRAN SALESKI	EDEN OD ZEMELJ. POLOV	KONEC POLOTOKA	IGLAVEC POZIMI GOL	MESTO V ČILU	ZVEZA GORNIKOV	TUJE Ž. IME / PAVONE/	GRŠKI POVELJ. PRED TROJO	ŠABAC	1	ČAROVNIŠKI	ODER	OSEBNI ZAIMEK	
				VLOŽNO DELO (V LES)										ZMAGOVALCI			
				NIKO LA TESLA	VOĐENA BULA	ENOLETNA ZELIKA						OGRAJENA NJIVA					
				SRED. SAVINJ. DOLINE					PRISEDNIK					MOGOČNI EP			
				VRSTA BRESKVE	VEJE ZA POKRIVANJE KOP							ZA POGON DVOKOLESA					
				GLAS PIŠCALKE		MOZOL JAVOST				KRAJ, KJER ZGEJO APNO				LOV NA DIVJAD			
					VELIK GORSKI VRH	ALUMINIJ											
				DIVJA RACA													
					IVAN KRILOV	KOPIRNI PAPIR			ŠIBA					DELAVSKA ENOTNOST			3. SOBL.
				GORA NA KRIMU												PREDP. ZA JVRBO VELENIKA	
																	
				ŽVEPLO	PODOB-NOST, BRN-LOGNOST												BIBLIJSKA OSEBA
																	
				ABELOV BRAT		NATRIJ			PRIKOVAN								
																	
				DRŽAVA VPLETENA V LIBANONU		500 (RIM.)			JO NI MOŽNO RANITI								
																	
				ROBINJA LES ZA ŽIČNICE													
																	
																	
																	

HMELJAR

SREČNO
NOVO LETO
1984

želi

Inštitut za hmeljarstvo
in pivovarstvo, Žalec

JANUAR 1984 – ŠT. 1

PRILOGA ZA HMELJARSTVO

Marta DOLINAR, dipl. biolog

HMELJNI VIRUSI

Bolezniški znaki, ki jih povzročajo virusi na hmelju so že dolgo znani, povzročitelje pa so spoznali šele v zadnjem času, ko je veda o virusih napredovala. V Angliji so »koprivjo glavo« (nettlehead disease) poznali že v 16. stoletju. Bolezen split leaf blotch so opisali leta 1926 in hmeljni mozaik (hop mosaic) leta 1923.

Koprivja glava se je v Angliji pojavljala v velikem obsegu in močno zmanjševala pridelke (do 75 odstotkov) ter pivovarniško vrednost hmelja. V kontinentalni Evropi se v toliki meri ni pojavljala, čeprav so nekoč menili, da je kodravost (Kräuselkrankheit) v Nemčiji identična z nettlehead disease (koprivjo glavo) v Angliji. V resnici pa je »Kräuselkrankheit« fiziološka bolezen, gre za pomanjkanje cinka.

Tudi v Sloveniji smo včasih opazili na hmelju znake, ki bi odgovarjali koprivji glavi. Listi so bili kremljasti, poganjki pa se niso ovijali okrog opore. Taki znaki so se pojavili navadno v juniju, ob suhem in toplen vremenu. Izginili pa so, čim je začelo deževati. Rastline so se najprej normalno razvijale. Koprivja glava ima zelo podobne znake, le žile so svetle. Rastline pa ostanejo bolj ali manj zakrnele. Menimo, da gre pri nas v takih primerih za fiziološke motnje, čeprav ne izključujemo možnosti, da gre za neko viruso.

»Split leaf blotch«, ki se pojavlja predvsem v Angliji na sorti Fuggle, pa tudi v kontinentalni Evropi povzroča klorotične pege na listih. Na teh mestih se list pretrga.

Koprivja glava

Split leaf blotch

Tretja virusna bolezen, hmeljni mozaik (hop mosaic) je razširjen povsod, bolj ali manj na vseh kultivarjih. Simptome obolenja pa kaže le na nekaterih. Na listih se pojavijo klorotične pege in ojačane žile. Listni robovi pa rjave.

Povzročitelje vseh omenjenih virusnih bolezni na hmelju so spoznali šele v zadnjem času. Virusi na hmelju domačih imen še nimajo, zato bomo uporabljali strokovna.

Nettlehead disease (koprivja glava)

Povzročitelja so eksperimentalno ugotovili in opisali leta 1966. V obolenem tkivu so identificirali arabis mosaik virus (AMV). Vendar sam obolenja ne povzroča, temveč v kombinaciji z drugimi virusi. Kateri so, pa so si mnenja raziskovalcev različna. AMV najdejo v hmelju tudi pri boleznih »split leaf blotch« in »bare bine«. Pogosto pa najdemo AMV v hmeljnem soku samega, ne da bi rastlina kazala znake obolenja. AMV spada med NEPO viruse, kar pomeni, da ga prenašajo nematode. AMV prenaša prstoživeča nematoda *Xiphinema diversicaudatum*.

Hop mosaic (hmeljni mozaik)

S hop mosaic virusom (HMV) so okuženi bolj ali manj vsi kultivarji, v vseh hmeljarskih področjih Evrope in Amerike. V rastlinah se nahaja navadno latenten, na nekaterih kultivarjih pa kaže znake obolenja. Prenasajo ga listne uči,

zato se v hmeljišču hitro širi. V obeh primerih, če kaže simptome ali ne, močno zmanjšuje pridelok. Obbolele rastline dajo lahko tudi do 75 odstotkov manjši pridelok. Podoben mu je hop latent virus (HLV). Oba pa spadata v grupo CARLA virusov (paličasti virusi).

Na hmelju so še drugi latentni virusi. Med njimi najnevarnejši

Prunus necrotic ringspot virus (PNRSV) in njemu podoben apple mosaik virus (ApMV)

Spadata v skupino ILAR virusov (izometrični virusi). Razlikujeta se le serološko. Apple mosaik virus je bolj pogost v Ameriki. PNRSV je zelo razširjen in se nahaja v vseh hmeljarskih področjih in najbolj znižuje pridelok in pivovarniško vrednost hmelja. Simptomov na hmelju navadno ne kaže, pač pa na indikatorskih rastlinah. Vektorja nima. Po najnovejših ugotovitvah se prenaša z dotikom korenin dveh rastlin. Najde se tudi pri koprivji glavi in Angleži menijo, da bi PNRSV lahko bil drugi virus, ki z AMV povzroča nettlehead disease.

Ker je bila škoda zaradi virusov, posebno pri koprivji glavi v angleških hmeljiščih velika, so poskušali na vse načine preprečiti širjenje bolezni. Vsi ukrepi so bili bodisi neučinkoviti ali pa neekonomični, dokler niso spoznali povzročitelje. Odločili so se, da bodo v novih nasadih uporabljali zdrave, selekcionirane sadike iz matičnih nasadov, za katere so vedeli, da z AMV niso okuženi. Material so posadili v zemljišča, kjer populacija nematod ni bila škodljiva, oziroma, kjer *Xiphinema diversic.*, ki je prenašalec AMV, ni bilo najti. S tem ukrepom so dosegli že lep uspeh.

V sedemdesetih letih so pri drugih kulturnih rastlinah (jagodah) spoznali, če viruse, bodisi latentne ali one, ki kažejo simptome odstranijo iz rastlin, se pridelok močno poveča. Ugotovili so, da se z metodo vzgoje rastlin iz meristema in toplotno terapijo odstranijo virusi. Hkrati pa so iz humane medicine prenesli na rastline metodo za hitro identifikacijo virusov – Eliso metoda (enzim-linked immunosorbent assay). Trenutno je ta metoda najzanesljivejša, hitra in občutljiva. Zamenjala je klasične, zamudne metode.

V začetku sedemdesetih let je Adams opisane metode prenesel na hmelj. Kombiniral je toplotno terapijo z vzgojo rastlin iz meristema. Hmeljne rastline, posajene v lončkih, je dal v posebno komoro, z umetno osvetljava in jih izpostavil 16 urni fotoperiodiki in temperaturi 35 °C. Pri teh razmerah so ostale rastline 2–4 tedne, nakar jim je potrgal vršičke, dolge nekaj cm in iz njih vzgojil nove rastline. Vsak raziskovalec, ki se s tem ukvarja, si metodo po svoje priroji. Večino virusov s toplotno terapijo uničimo, vendar ne zanesljivo. Zato vzgojijo matične rastline iz meristema. Na ravnem vršičku odrežejo nekaj tkiva (0,3–5 mm), ki je vedno brez virusa. Čim manjši je košček, tem več je verjetnosti, da je brez virusov. Čim večji je, tem lažje je vzgojiti iz njega rastlino.

Na ta način vzgojene brezvirusne rastline, so matične. Te naprej zeleno razmnožujemo. Matične rastline in klone je potrebno stalno testirati na viruse. Zato pa je primerna Elisa metoda, s katero je možno pregledati veliko število rastlin. Rastline se testirajo na najvažnejše viruse: PNRSV, ali apple mosaik, AMV, HMV in HLV. Prednost kombinirane toplotne terapije in vzgoje rastlin iz meristema je, da se uničijo tudi drugi, manj razširjeni virusi ali tisti, ki so lahko po naključju v rastlinah.

V večjih hmeljarskih področjih (Anglija, Amerika, ZRN) imajo že precej novih hmeljišč posajenih z brezvirusnim rastlinskim materialom. Dokazali so, da se v hmeljiščih z brezvirusnimi rastlinami pridelki povečajo tudi do 30 odstotkov ter izboljša pivovarniška vrednost hmelja. Obenem pa se kultivarji genotipsko ohranijo. Brezvirusni rastlinski material pridelujejo na posebnih obratih in rastlinjakih. Često se poslužujejo opuščeni vrtnarij.

Pridelovanje brezvirusnega rastlinskega materiala je zahtevno in zanj je potrebna velika natančnost. Vzgoja brezvirusne matične rastline je bolj ali manj preprosta. Oprema in reagenti za testiranje na viroze so dragi. Obdržati zdrave rastline v nasadih je pa težji problem. Brezvirusne rastline je treba saditi v zemljo brez ostalih hmeljnih rastlin. Zato je potrebno dvo ali večletno kolobarjenje. Pri nas pa pogosto v hmeljiščih sploh ne kolobarimo. Reinfekcija je najhitrejša, če brezvirusne rastline pridejo v dotik z okuženimi, ki so poprej rasle v hmeljišču. Brezvirusni nasadi bi morali biti najmanj 1000 m oddaljeni od okuženih.

Kako je pri nas? V Sloveniji z virozami na hmelju nismo dosti delali. To pa zato, ker ni bilo najti rastlin z viroznimi simptomi. Izhajajoč iz spoznanja, da lahko hmeljni virusi znižajo pridelok in njegovo kvaliteto, če tudi ni opaziti znakov obolenja, smo se odločili, da ugotovimo kako je z latentnimi virusi v slovenskih hmeljiščih.

Janez ZUPANC, dipl. ing. kem. teh.
in sodelavci oddelka za agrokemijo

PORAZDELITEV VLAGE V SUHEM HMELJNEM STORŽKU

1. UVOD IN PROBLEMATIKA

Da igra vlaga posušenega hmelja pomembno vlogo, je nepotrebno govoriti tistim, ki se kakorkoli ukvarjajo s pridelovanjem hmelja. Zaradi vlage je v tehnologiji pridelovanja hmelja potrebno sušenje kot neizogiben proces. Sušenje predstavlja po eni strani velik strošek, po drugi strani pa je to občutljiva faza, ki lahko bistveno vpliva na končno kvaliteto hmelja.

Cilj sušenja je jasen: iz zelenega hmelja, ki vsebuje okrog osemdeset odstotkov vlage je potrebno odstraniti toliko vode, da je v hmelju na koncu idealnih devet do deset odstotkov, kar pa glede na trenutno nivo tehnologije sušenja težko dosegamo. Med sušenjem lahko močno pokvarimo kvaliteto hmelja, ker nam lahko oksidirajo sestavine lupulina, predvsem alfa kisline, izgubimo velik del pomembnih sestavin eteričnih olj, spremenimo barvo storžkov ali ga preveč posušimo, da postanejo storžki neelastični in se drobijo, kar zmanjša trgovsko vrednost hmelja. Tako zopet pridemo do vsebnosti vlage kot enem izmed meril kvalitete hmelja.

Ali povemo vse o vlagi v hmelju, če navedemo povprečno vlago? Eden od vzrokov za odstopanja v vsebnosti vlage je velikost storžkov. Vemo, da ima vsak hmeljni kultivar ob obiranju po velikosti močno različne storžke, ki se med sušenjem različno hitro sušijo, tako da imajo posušeni neenake količine vlage. Ni pa samo velikost storžkov edini vzrok za odstopanja. Med

Želeli smo ugotoviti, kateri virusi so pri nas in kako močno so posamezni kultivarji z njimi okuženi.

Testirali smo naslednje kultivarje: savinjski golding, aurora, apolon, atlas, buket, bobek in blisk in sicer po 56 rastlin, ki smo jih nabrali v Žalcu, Arji vasi, Latkovi vasi, Vrbju in Braslovčah. Testirali smo na viruse, ki se v drugih hmeljarskih področjih najpogosteje pojavljajo.

Infekcije kultivarjev s posameznimi virusi v odstotkih:

Kultivar	PNRSV	AMV	HMV	brez virusa
savinjski golding	100	2	77	0
aurora	14	0	3,5	84
apolon	10	0	45	49
atlas	0	0	55	45
blisk	0	0	18	82
bobek	0	0	18	82
buket	0	0	27	72

Elisa testi so pokazali, da je najbolj okužen najstarejši kultivar savinjski golding. Popolnoma okužen je s PNRSV in HMV, ni najti rastline, ki bi bila čista. Ugotovljen je tudi arabis mosaik virus. Manj okuženi so A kultivarji. Relativno čista je aurora, posebno kar zadeva hop mosaik virusa. Precej okužen je apolon, brez virusov je polovica rastlin. Razmeroma čisti so najmlajši kultivarji. PNRSV ni najti. Slaba je tudi okužba s HMV. Tako je brez najvažnejših virusov prek 80 odstotkov rastlin.

Iz rezultatov raziskave je razvidno, da bi najprej kazalo »očistiti« od virusov savinjski golding. Povečali bi mu pridelok in pivovarniško vrednost in ga lažje ohranili genotipsko čistega. Kar je pomembno, če upoštevamo, da je savinjski golding še vedno najbolj iskan kultivar na svetovnem tržišču. Naša dolžnost je, da ga ohranimo in izboljšamo na vse možne načine.

sušenjem se lahko zgodi, da je tok sušilnega zraka mimo dveh enako velikih storžkov različen in ker ju sušimo enako dolgo, bosta na koncu vsebovala različni količini vlage. Povprečna vlaga se nanaša na povprečne vzorce, kar pomeni, da vzamemo določeno količino hmelja in ji določimo vlago, ne da bi gledali na velikost storžkov. V povprečnem vzorcu lahko tudi zajamemo primesi, ki prav tako vplivajo na končno določitev vlage, če pa bi jih predhodno odstranili, bi za storžke pri analizi dobili nekoliko drugačno vrednost.

Še nekaj lahko povemo o porazdelitvi vlage. Pred leti nam je ing. Petriček lepo prikazal, da se med sušenjem listi hmelja sušijo hitreje kot vretence, tako da vretence vsebuje na koncu več vlage. Zastavili smo si vprašanje, kako je s porazdelitvijo vlage v vretencih in listih različno velikih storžkov. Torej nismo želeli ugotoviti samo razliko v vsebnosti vlage med različno velikimi storžki ampak tudi porazdelitev vlage med vretenci in lističi znotraj različnih storžkov.

Kako dobiti odgovor na to vprašanje? Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo oziroma oddelk za agrokemijo ima na voljo laboratorijsko opremo, s katero je mogoče uresničiti zastavljeno nalogo. V tem primeru smo porabili le natančno analitsko tehtnico, precizno tehtnico in dober laboratorijski sušilnik za sušenje svežega hmelja.

OBISK IZ VIETNAMA

Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Žalec sta v avgustu obiskala v okviru mednarodne tehnične pomoči kmetijska strokovnjaka g. DINH VIET NHAN iz ministrstva za prehranbeno industrijo v Hanoju, in g. LE VAN CHI, vodja eksperimentalne postaje LANGSON in se seznanila s pridelovanjem hmelja pri nas. V SR Vietnamu so v zadnjem času začeli s poskusi pridelovanja hmelja. Kljub geografsko in klimatsko za hmelj neugodnih razmeram, se želijo s hmeljem oskrbovati sami. Sedaj poskusno pridelujejo hmelj na manjši površini. Posadili so našo sorto ATLAS. Kljub začetnim težavam s poskusi vztrajno nadaljujejo. V poskusnem nasadu Atlasa na eksperimentalni postaji LANGSON pa so obrali že prvi, sicer skromen pridelok. Imajo lastno proizvodnjo piva, ki ga želijo variti s svojim hmeljem.

Obiranje atlasa v Vietnamu

2. MATERIAL IN METODA DELA

Za spremljanje porazdelitve vlage smo vzeli nekaj hmeljnih kultivarjev, ki so razširjeni v proizvodnji: savinjski golding, aurora, bobek in atlas.

Vlago smo določevali gravimetrično, to je z določevanjem izgube vode pri termostatanju eno uro pri 105 do 107 °C, kar je standardizirana metoda za določevanje vlage v hmelju. Sušenje zelenega hmelja smo sproti spremljali s tehtanjem na precizni tehtnici.

Vzorci zelenega hmelja smo sušili v laboratorijskem sušilniku s pretokom zraka pri temperaturi 45 do 48 °C. Vse vzorce smo poskušali posušiti do vsebnosti končne vlage okrog deset odstotkov. Na kakšen način? Okrog 300 g zelenega hmelja, ki smo mu določili vlago, smo sušili toliko časa, da je oddal teoretično količino vlage, kar smo spremljali s tehtanjem na precizni tehtnici. Poglejmo, kako računsko določimo, koliko vode mora zelen hmelj oddati, da jo vsebuje na koncu le še deset odstotkov:

– 300 g zelenega vzorca je vsebovalo 80 % vlage, kar pomeni, da je v vzorcu 60 g čistega hmelja in 240 g vode,

– na koncu mora hmelj vsebovati deset odstotkov vode, torej bo 60 g čistega hmelja predstavljalo devetdeset odstotkov vse mase, deset odstotkov pa predstavlja 6,7 g vode, skupna količina je 66,7 g,

– preprost račun nam pokaže, da bomo morali 300 g zelenega hmelja previdno sušiti toliko

časa, da bo masa suhega hmelja 66,7 g kar se da spremljati med sušenjem s tehtanjem.

Sušenje je potekalo počasi – okrog 12 ur, vendar kvalitetno, kar je dokazovala barva vzorca in poznejša kontrola vsebnosti eteričnih olj.

Ko smo zelen hmelj posušili, smo vzeli povprečen vzorec za določitev povprečne vlage. Ves preostali del hmelja pa smo sortirali po velikosti storžkov. Izbrali smo si tri razrede: storžkov do 2 cm, od 2 do 3,5 cm in tretja frakcija nad 3,5 cm. Vse tri frakcije smo razdelili naprej. Enemu delu frakcije smo določili vlago v celih storžkih, v preostalem pa smo previdno s pinceto ločili listične od vretenc in enim in drugim posebej določili vlago. Ločevanje lističev od vretenc je lahko težko izvedljivo, če je storžek precej suh in se nam vretence zlomi, po drugi strani pa se pri suhem storžku listič nerad odloči od vretenca. Nemogoče pa je idealno ločiti vse lističe od vretenca.

3. REZULTATI DELA

Kolikšno povprečno vlago so imeli v laboratoriju posušeni vzorci zelenega hmelja in kolikšno vlago so imeli na tri velikostne razrede razdeljeni storžki, je predstavljeno v razpredelnici 1. Storžki dolžine do 2 cm so označeni kot majhni, dolžine od 2 cm do 3,5 cm kot srednji in dolžine nad 3,5 cm kot veliki.

Razpredelnica 1: povprečna vlaga vzorca in vlaga različno velikih storžkov

KULTIVAR	VLAGA (%)			
	povprečna	majhni storžki	srednje veliki	veliki
savinjski				
golding	11,7	10,6	10,7	17,2
aurora I	10,8	10,6	11,7	12,3
aurora II	11,4	10,8	14,8	14,5
aurora III	8,8	8,7	9,2	9,0
buket	10,8	10,0	11,1	11,8
atlas	10,8	10,2	10,3	11,0

Če pogledamo vrednosti v tabeli, vidimo, da smo vzorce zelenega hmelja v laboratoriju posušili do končne vlage od 8,8 % do 11,7 %. Odstopanja od željenih deset odstotkov vlage niso zaradi napačnega izračuna ampak deloma namerno, da vidimo kolikšna je porazdelitev vlage v suhem hmelju, če je povprečna vlaga nekoliko nad ali pod deset odstotkov, po drugi strani pa bi morali v zadnji fazi zelo pogosto tehtati sušiči se hmelj, da bi dosegli vrednost deset odstotkov, kar včasih čas ni dopuščal (kampanja med obiranjem). Iz razpredelnice lahko razberemo, da je vlaga v savinjskem goldingu v velikih storžkih zelo odstopala od povprečne. Pri vzorcih aurore nikoli ni bilo izrazitih razlik v vsebnosti v srednjih in velikih storžkih. V vseh primerih pa so majhni storžki vsebovali manj vlage kot srednji in veliki.

V razpredelnici 2 je prikazana vlaga za različno velike storžke posameznih kultivarjev, ko smo jim po razporeditvi ločili lističe in vretence

KULTIVAR	vlaga (%)					
	majhni storžki		srednji storžki		veliki storžki	
	lističi	vretenca	lističi	vretenca	lističi	vretenca
savinjski						
golding	10,5	13,8	12,3	20,3	12,4	25,0
aurora I	10,0	12,2	10,4	16,7	10,4	16,1
aurora II	10,2	18,6	11,0	28,8	14,0	30,0
aurora III	8,5	9,9	8,8	9,9	9,0	11,4
buket	10,2	13,3	10,0	13,6	10,5	12,9
atlas	9,5	12,1	9,8	12,8	9,6	13,1

Rezultati so nazorno pokazali, da obstaja razlika v vsebnosti vlage v lističih in v vretenih, ki vedno vsebujejo več vlage. Velikost storžkov ne igra tako pomembne vloge glede vsebnosti vlage (glej kultivar aurora II. v razpredelnici 1). Tako si lahko zastavimo vprašanje kakšna je skladiščna obstojnost storžkov, če bi v vretenih ostalo 16 do 30 odstotkov vlage. Predpostavlja se, da pride v storžku po sušenju do razporeditve vlage iz vretenca v lističe, ki sicer ne poteka hitro, ker gre za čisto difuzijo. Kako hiter je

ta proces, je že drugo vprašanje, ki ga bomo poskusili razvozlati v prihodnje. Vrednosti v razpredelnici potrjujejo prejšnje ugotovitve, da se lističi sušijo precej hitreje od vretenc (Petriček). Če pogledamo vrednosti za vzorec aurora III, ki je imel povprečno vlago 8,8 %, skoraj ni razlike v vsebnosti vlage v lističih glede na velikost storžkov, prav tako pa ni velike razlike v vsebnosti vlage med lističi in vretenci. Pravo nasprotje pa je aurora II z 11,4 % povprečne vlage, ko so vretenca v velikih storžkih vsebovala še 30 % vlage. Če primerjamo vrednosti za posamezne frakcije v razpredelnici 1 in 2, vidimo, da so tisti storžki, ki so v celi masi vsebovali še nad 14 % vlage, imeli v vretenih okrog 30 % vlage, v storžkih z okrog 9 % vlage pa imajo vretenca le 1 do 2 % več vlage od lističev. Ta primerjava kot kaže na to, da v začetku sušenja lističev poteka precej hitreje od sušenja vretenc, ko pa je v storžku manj vlage od 10 %, se lističi sušijo vse počasneje za razliko od vretenc, tako da se vrednosti počasi izenačujejo.

4. POVZETEK

Določevanje vlage v različno velikih storžkih je dalo rezultate, ki potrjujejo razmišljanje, da velikost storžka vpliva na vsebnost vlage, kar je posledica različnih hitrosti sušenja. Čim manjša je razlika v velikosti storžkov, manjša bodo odstopanja v vsebnosti vlage. To je zelo pomembno, ker to direktno vpliva na kvaliteto hmelja. Če si zamislimo povprečen vzorec, ki ima eno četrtino zelo majhnih storžkov, ki se hitro posušijo, bo takšen hmelj s povprečno vlago 10 % imel precejšen delež preveč posušenih storžkov, ki se bodo drobili, kar bo zmanjšalo kvaliteto hmelja. Ali nasprotno: samo na primer deset odstotkov zelo velikih storžkov bi lahko v hmelju, ki ima povprečno vlago 10 do 11 %, zaradi večje vsebnosti vlage predstavljalo nevarnost za skladiščeno obstojnost. Rezultati laboratorijskih določitev tudi potrjujejo, da je pravilno postavljena meja za povprečno vlago, to je 9 do 10 %, ki ne predstavlja nevarnosti za obstojnost hmelja, ker so razlike v vsebnosti vlage v lističih in vretenih v odvisnosti od velikosti že manjše.

Upamo, da je uspel namen, to je predstaviti enega od faktorjev, ki vpliva na porazdelitev vlage v hmelju, pri tem pa so se pojavila nova vprašanja, na katera bo treba poiskati odgovor.

Prof. dr. MAČEK Jože

PROBLEMI ONESNAŽENJA OKOLJA V KMETIJSTVU

Starejše in sodobne raziskave rastiščnih dejavnikov kot so tla, voda, zrak in organizmov v biotopih dokazujejo, zdrav premislek pa potrjuje, da kmetijstvo nikoli ni in nikoli ne bo konzerviralo narave (okolja), je ne more ohranjati nespremenjene, temveč jo vedno spreminja, deloma tudi kviri. Konflikte glede okolja pa imajo regionalne, znotrajsektorske in medsektorske posebnosti. Presoditi velja pozitivne in negativne strani kmetijstva za okolje. To je potrebno zlasti zato, ker se o tem vedno znova v nemajo kvalificirane, še pogosteje pa nekvalificirane, kar diletantske razprave, ki sodobnemu kmetijstvu pripisujejo vse mogoče negativne vplive na okolje. Pri tem pa se pozablja, da ni na svetu nobene enoznačne dejavnosti ali enoznačnega procesa, ki bi imel samo dobre strani. Vsi pojavi in procesi so v večji ali manjši meri ambivalentni, zato je za njihovo vrednotenje potrebna presoja s kolikor mogoče širokih vidikov. V naslednjem bomo pregledali, kje in v kakšnem obsegu kmetijstvo onesnažuje okolje.

Onesnaževanje ozračja

Pri pridelovalnih in predelovalnih postopkih v kmetijstvu na splošno v ozračje ne uhajajo zanj neprimerne sestavine. Nasprotno! Šteti ga moramo med gospodarske panoge, ki so od in-

dustrijskih ekshalacij (škodljivih plinov, saj in raznih depozitov) in od izpušnih plinov motornih vozil sorazmerno precej prizadete. Vendar pa lahko prah, izpušni plini, hrup in hlapi agrokemikalij, ki nastanejo pri pridelovanju rastlin, vendarle povzročajo manjše onesnaževanje ozračja.

Pri delu na gospodarskem dvorišču in na poljih lahko nastanejo časovno in krajevno omejene emisije prahu, ki daleč presegajo okvirne norme. Dejansko so emisije prahu od nekaterih kmetijskih strojev v primerjavi z industrijo zelo velike. Kombajn ustvarja od 0,5 do 200 oz. 300 mg prahu na m³ zraka, traktor od 0,5 do 300 oz. 500, puhalnik 0,5 do 40. Strojna tovarna ustvarja 0,5 do 20 mg prahu na m³ zraka, termoelektrarna (dim) 10 do 100, cementarna od 1 do 300, mejna vrednost, za katero bi si morali prizadevati pa je 8 mg/m³.

Prah lahko zmanjša storilnost delovnih moči, lahko pa povzroča tudi alergije, fibroze v pljučih, lahko zmanjšuje rast rastlin zaradi prezagrevanja, zmanjšane svetlobe, zamašitve listnih rež, lahko zmanjša kakovost krme in negativno vpliva na ješčnost živali. Ker se onesnaženje ozračja s prahom iz kmetijskih pridelovalnih postopkov pojavlja le kdaj pa kdaj in prostorsko omejeno, njegovega negativnega vpliva na splošno ne moremo oceniti.

Pri poskusu merjenja prahu na polju se je pokazalo, da ga je bilo povprečno nekoliko več kot

v gozdu, vendar pa manj kot v stanovanjskem naselju. Ob celoviti presoji lahko sklepamo, da prah, ki nastane pri kmetijski proizvodnji pomembno ne onesnažuje okolja. Onesnaženje ozračja z delci, ki nastanejo zaradi erozije zemlje z vetrom, je v naših razmerah zelo redko in malo pomembno. Dviganje prahu med delom na poljih in travnikih ter deflacija, nimata na ozračje skoraj nobenega negativnega vpliva.

Od uvedbe motorjev na notranje izgorevanje v kmetijstvu dalje lahko izpušni plini zmanjšajo kakovost zraka. Vendar kmetijstvo le malo prispeva k temu viru onesnaženja. V ZR Nemčiji je bil leta 1960 delež kmetijstva in gozdarstva pri onesnaževanju z žveplovim dvokisom 1,6 %, leta 1972 1,2 %. Leta 1978 je bil delež v primerjavi z drugimi emitenti tako neznamenat, da ga v vladnem poročilu o onesnaževanju okolja ne omenjajo več. Celovito lahko izhajamo iz dejstva, da kmetijska proizvodnja sorazmerno malo in le včasih onesnažuje ozračje. Največji vir so dimni plini iz hišnih kurišč.

Zmotna je predstava, da je nekdanj na podeželju bila smrtna tišina, taka kot si jo sedaj želijo živčni meščani. Nekdanje klicanje delavcev, priganjanje vprežnih živali, njihovo oglašanje in hropenje je nedomestil hrup strojev in naprav. Pri pridelovanju rastlin ustvarjajo precejšen hrup traktorji, kombajni, poljske rezilnice

silaže, samovozni stroji za izkop in obiranje pridelkov ter manjši motorizirani stroji.

Za presojo kmetijskih proizvodnih postopkov kot povzročiteljev hrupa je odločilno izhodišče. Ko so vzeli za izhodišče hrup od kmetijskih strojev v naseljih, so dognali, da je obremenitev z njimi sorazmerno skromna. Ko pa so vzeli za izhodišče vpliv hrupa na kmetijske delavce, so dognali, da je ta lahko zelo tehten in da presega priporočene vrednosti. Povzamemo lahko, da je obremenitev okolja s hrupom od kmetijske proizvodnje nepomembna, sosedov v naseljih majhna, kmetijskih delavcev pa precejšnja.

Rastoča uporaba agrokemikalij pri pridelovanju rastlin gotovo nekaj prispeva k onesnaževanju ozračja. Vendar je njena vloga v primerjavi z industrijskimi emisijami povsem podrejena. Le lokalno ji velja tu in tam posvetiti pozornost. Fitofarmaceutska sredstva z ustrezno visokim parnim tlakom lahko izparevajo, kdestilirajo z vodo ali z adsorbicijo na delce v zraku dospejo v ozračje. Razen tega pri vsaki uporabi omenjenih sredstev kot nosilec v večji ali manjši meri sodeluje zrak. Od kemične sestave pripravkov, njihove formulacije, vremena, smeri in hitrosti vetra ter kemičnih razkrojnih in preoblikovalnih procesov je odvisen učinek fitofarmaceutskih sredstev na ozračje. V manjšem obsegu velja to tudi za rudninska gnojila. Ta velika kompleksnost, kljub številnim raziskavam na tem področju, izredno otežuje ali kar onemogoča kakršnokoli utemeljeno izjavo, v kakem obsegu agrokemikalije (negativno) vplivajo na ozračje.

Emisije živalske proizvodnje lahko presojava na podoben način. Bodisi od prahu, klic, hrupa, smradu ali kemikalij, najbolj je prizadet neposredni delavec, splošna kakovost ozračja pa zelo malo. Zunaj hlevov moti sosedo predvsem smrad od nakopičenega ali razvoženega hlevskega gnoja ter prevoz in razlivanja gnojevke in gnojnice. Ti dve sta le pri zelo visoki koncentraciji lahko škodljivi, sicer jih lahko štejemo le za omembe vredno obremenitev okolja.

Onesnaževanje ozračja od obeh glavnih kmetijskih panog je globalno in nacionalno nepomembno, regionalno, lokalno in časovno omejeno pa lahko doseže precejšen obseg. Emisije iz raznovrstnih kmetijskih pridelovalnih postopkov in reje pa lahko precej prizadevajo neposredne delavce, gojene rastline in živali in s tem proizvodni sistem. Zato so kmetje in delavci na družbenih kmetijskih obratih najbolj zainteresirani za čim manjši obseg emisij.

Spremenjena kakovost vode

Voda je bistven pogoj za vse evolutijske procese v naravi, saj je življenje nastalo v vodi. Je sredstvo za topitev anorganskih in organskih snovi in ne nazadnje surovina oz. vir za družbeno proizvodnjo in reprodukcijo. V kmetijski proizvodnji ima voda funkcijo hranila in topila za hranilne snovi. Po načelu zamenjave faktorjev je mogoče porabo vode nekoliko modificirati, ne pa bistveno spremeniti. Od 100 % letnih padavin približno 50 % izhlapi, 36 % odteče kot površinska voda, 14 % pa se ohrani kot talna voda. V ZR Nemčiji je kmetijstvo leta 1969 porabilo približno 4,8 % vse uporabne vode, leta 1980 pa le 2,5 %. Ker kmetijstvo pri nas gospodari z nekaj manj kot polovico zemljišč, je njegov vpliv na kakovost vode nesorazmerno pomemben. Zato so v ospredju razprav o okolju vplivi modernih pridelovalnih načinov v kmetijstvu na njeno kakovost. Površinska, precdna in talna voda se lahko precej onesnaži z anorganskimi (agrokemikalije, težke kovine) in organskimi (agrokemikalije, hlevski gnoj, gnojevka, gnojnica, odpadki in odplake) snovmi iz rastlinske in živalske proizvodnje.

Nitrati, fosfati, ostanki fitofarmaceutskih sredstev oziroma njihove razgraditvene snovi, težke kovine in organski odpadki iz kmetijstva

so potencialni onesnaževalci okolja. Dušik ima izvor oziroma zalogo v zraku in veliko mobilnost. Tako je po eni strani neobhodno stalno dovajanje zemlji zaradi izpiranja v površinsko in talno vodo. Nitrat evtrofira vode, čeprav je to njegovo delovanje šibkejšo kot pri fosfatu. Koncentracija NO_3 večja od 50 mg/1 vode je zdravstveno problematična. Večje koncentracije, večinoma v hrani zaradi napačne priprave, lahko pri dojenčkih do četrtega meseca povzročijo krvno obolenje (metahemoglobinijo).

Izpiranje nitratov v vode pripisujejo nekateri avtorji predvsem gnojenju z rudninskimi (umetnimi) gnojili. Vendar so drugi ugotovili precejšnje izpiranje tudi v primerih, ko so gnojili zgolj z domačimi organskimi gnojili.

Povezave med gnojenjem in izpiranjem so zelo kompleksne in pavšalne sodbe niso utemeljene. Dosedanje raziskave dovoljujejo sklep, da med odmerkom gnojila in izpiranjem ni neposredne vzročne (monokavzalne) zveze. Za onesnaženje talne vode z nitrati so pomembni naslednji dejavniki (po padajočem vrstnem redu):

1) vrsta posevka oziroma nasada, 2) trajanje posevka oziroma nasada rastlin, 3) vrsta tal, 4) prepustnost tal, 5) zaloga hranilne snovi v tleh, 6) sposobnost tal za aktiviranje in vezavo, 7) odmerki gnojila. Naravoslovno ni dokazano, da bi gnojenje z izključno rudninskimi gnojili posebej prispevalo k onesnaženju talne vode. S številnimi posameznimi analizami je nedvomno dokazano, da so bili preobilni odmerki gnojevke, greza iz čistilnic ali tudi preveliki odmerki rudninskih gnojil krivi za onesnaženje talne vode nad mejne vrednosti. V ZR Nemčiji povzročajo kmetijska gospodarstva, zlasti z množično rejo domačih živali 1/3 vseh onesnaženj z lahko razkrojljivimi dušičnimi snovmi. Računamo lahko, da se letno s hektara izpere od 10 do 100 kg dušika. Na splošno pa onesnaženje iz tega vira le ni posebej problematično. V ZR Nemčiji so pregledali vodo iz 700 vodnjakov. V 97 % vzorcev je bila vsebnost $\text{NO}_3/1$ pod 50 mg in le v 1 % vzorcev nad 80 mg.

Različni pisci različno presojava škodljivost nitratov. Prva skupina jih uvršča med evtrofiračo, druga skupina med strupene snovi. Ključni problem onesnaževanja talne vode z dušikom ni njegov izvor ali oblika, temveč njegova uporaba, ki mora ustrezati rastiščnim razmeram. To velja tudi za onesnaženje površinskih vod z dušikom. Na zemljo dospe letno v površinske vode 10–13 kg dušika na ha s padavinami, 13 kg N/ha iz gozdov in približno 12 kg N/ha iz njiv. Le 1 % onsenajenja vode z dušikom odpade na kmetijstvo. Vendar lahko ta vrednost znatno niha navzgor ali navzdol. Odnajanje dušika s površinskimi vodami je lahko večje kot izpiranje v podtalnico.

Fosfat je v številnih naravnih in kultiviranih tleh zaradi skromne razpoložljivosti večkrat v minimumu. Zato je oskrba z njim večkrat prekašala oskrbo z dušikom. Spomnimo se na obilno gnojenje travnikov s Thomasovo žlindro v preteklosti. Fosfati vode zelo evtrofirajo. V nasprotju z bilanco dušika je dodajanje fosfata vedno večje kot njegov odvzem. Ker je fosfat izredno nemobilan, njegova pozitivna bilanca avtomatično ne upravičuje sklepa, da iz tega nastaja problem za okolje.

Izpiranje fosfatov v glavnem ni odvisno od višine odmerkov in kemične oblike gnojil. V odvisnosti od lastnosti tal, trajanja dovajanja gnojil, trajanja in intenzivnosti padavin in gostote rastlinske odeje, se letno s hektara izpere od 0–10 kg fosfatov. O vplivu agrotehničnih ukrepov mnenja niso enotna. Nesporno pa je onesnaževanje voda s fosfati od rastlinske proizvodnje.

Delež kmetijstva pri celotnem onesnaževanju površinskih voda cenijo nekateri raziskovalci na 4 %, drugi na 9,4 %, vendar iz tal vključno z erozijo, tretji na 7,4 %, upoštevajoč predvsem ži-

vinorejo. Sporna je količinska povezava med onesnaženjem površinskih voda in erozijo, vendar pa pozitivna korelacija kot taka med njima ni dvomljiva. Poleg naravnih rastiščnih dejavnikov reliefa in lastnosti tal vplivajo predvsem kolobar oziroma rastlinska odeja, obdelava tal, velikost gnojilnih odmerkov, način in čas gnojenja na odnašanje fosfatov v površinske vode. Možnost evtrofiranja voda s fosfati je toliko večja kolikor bolj enostranski je kolobar, kolikor krajši čas je zemlja pokrita z rastlinsko odejo, kolikor intenzivnejša je obdelava, kolikor obilnejši so odmerki fosforja in kolikor manj ugoden je čas trosenja gnojila. Delež kmetijstva pri evtrofiranju voda je enak kot od industrije, je pa daleč pod deležem gospodinjstev.

Razen dušikovih spojin in fosfatov, ki jih uvrščajo deloma med evtrofiračo, deloma med strupene snovi, dospejo iz kmetijskih obdelovalnih zemljišč zlasti v podtalnico še sulfati, kalcij, kalij, natrij, magnezij, v majhnih količinah pa bor, mangan in baker. Vode onesnažujejo, v visokih koncentracijah pa so strupeni.

V posameznih primerih je dokazano, da ostanki fitofarmaceutskih sredstev oziroma snovi, ki nastanejo pri njihovem razkroju, lahko dospejo v površinske vode in podtalnico. Na splošno pa je za ta problemski kompleks na voljo več domnev kot dokazov. Uradno stališče ustreznih ustanov je, da so ekološki vplivi teh sredstev v vodi in v tleh v glavnem neraziskani. Vendar je v skladu s skromnimi ostanki teh sredstev v rastlinah in tleh onesnaženje voda zelo skromno.

Naslednja dejstva pa precej omejujejo zgornje trditve:

1) Splošne trditve o ugodnem stanju nikakor ne izključujejo kratkotrajnih ali lokalnih onesnaženj, ki so nad tolerancami.

2) Splošno je znano, da se fitofarmaceutska sredstva od nestrupenih do močno strupenih bolj ali manj trajno uporabljajo, čeprav s konicami med rastno dobo. Razlikovati moramo med akutnimi in perzistentnimi onesnaženji.

3) Predvsem ostanki perzistentnih fitofarmaceutskih sredstev oziroma snovi, ki nastanejo ob njihovem razkroju, se kopičijo v prehrabeni verigi, včasih tudi nad mejnimi vrednostmi. Navedbe o onesnaženju neke vode na podlagi enkratne meritve neke snovi zato zelo nepopolno ponazarjajo dejansko stanje onesnaženosti.

4) V vodah se lahko dogajajo kemične reakcije med aktivnimi snovmi fitofarmaceutskih sredstev in drugimi kemičnimi snovmi.

5) Prek kroženja toka vode dospejo perzistentne snovi (pred deset in več leti zlasti insekticidi na podlagi kloriranih ogljikovodikov) in produkti njihovega razkroja v vsa območja biosfere in povečujejo strupenostni potencial zunajčloveškega okolja.

Med strupenimi snovmi, ki jih uporabljamo v kmetijstvu so težke kovine in približno 35 % fitofarmaceutskih sredstev strupenostnega razreda 1 do 3 (močno do manj strupene snovi). V ZR Nemčiji so podrobno preučevali delež kmetijstva pri onesnaževanju s težkimi kovinami. Ugotovili so, da ni opornih točk za trditve, da bi kmetijstvo sodelovalo v omembe vrednem obsegu pri tem onesnaženju. V primerjavi z industrijo je delež kmetijstva zanemarljiv.

Organske odplake, kot vode od pronicanja, razgraditvene snovi od mokrega konzerviranja, gnojnica, gnojevka, gnoj in njihove snovi razkroja, mrhovina in odpadki iz kmetijskih proizvodnih procesov onesnažujejo površinske in talne vode. Organskih odplak je zelo mnogo. Domače živali ustvarijo približno petkrat več odpadkov kot človek. Zaradi velike porabe kisika te snovi precej obremenjujejo okolje. V nasprotju z dejstvi večkrat menijo, da je mogoče organske odpadke in odplake od kmetijskih pridelovalnih postopkov lahko odstraniti, ker so naravnega izvora. Zaradi tega prihaja tudi pri nas do številnih lokalnih konfliktov.

JANUAR

- 1 N NOVO LETO
- 2 P GREGOR
- 3 T GENOVEFA
- 4 S ANGELA
- 5 C SIMEON
- 6 P MOJMIR
- 7 S VALENTIN
- 8 N SEVERIN
- 9 P JULIJAN
- 10 T VILJEM
- 11 S PAVLIN
- 12 C TATJANA
- 13 P VERONIKA
- 14 S SREČKO
- 15 N PAVEL
- 16 P MARCEL
- 17 T ANTON
- 18 S SUZANA
- 19 C MARIJ
- 20 P BOŠTJAN
- 21 S NEŽA
- 22 N VINCENC
- 23 P ALFONZ
- 24 T FRANCISKEK
- 25 S TRPIMIR
- 26 C TIT
- 27 P ANGELA
- 28 S TOMAZ
- 29 N VALERIJ
- 30 P MARTINA
- 31 T JANEZ

FEBRUAR

- 1 S BRIGITA
- 2 C MARIJA
- 3 P BLAZ
- 4 S ANDREJ
- 5 N AGATA
- 6 P LJUBO
- 7 T RIHARD
- 8 S JANEZ
- 9 C POLONA
- 10 P SILVAN
- 11 S ZVEZDANA
- 12 N DAMJAN
- 13 P KATARINA
- 14 T VALENTIN
- 15 S JOVITA
- 16 C JULIJANA
- 17 P ALES
- 18 S SIMEON
- 19 N KONRAD
- 20 P LEON
- 21 T IRENA
- 22 S MARJETA
- 23 C MARTA
- 24 P MATIJA
- 25 S ALEKSANDER
- 26 N MATILDA
- 27 P GABRIEL
- 28 S ROMANA
- 29 S LEANDER

MAREC

- 1 C ALBIN
- 2 P MILENA
- 3 S JANJA
- 4 N KAZIMIR
- 5 P JANEZ
- 6 T PUST
- 7 S FELICITA
- 8 C DAN ZENA
- 9 P FRANCISKA
- 10 S MAKARJ
- 11 N KRISTOF
- 12 P DOROTEJA
- 13 T KRISTINA
- 14 S MATILDA
- 15 C KLEMEN
- 16 P HERBERT
- 17 S JEDERT
- 18 N CIRIL
- 19 P JOZEF
- 20 T KLAVDIJA
- 21 S NIKO
- 22 C LEA
- 23 P PETER
- 24 S SIMEON
- 25 N MINKA
- 26 P EVGENIJA
- 27 T RUPERT
- 28 S MILADA
- 29 C JERNEJ
- 30 P BRANIMIR
- 31 S MODEST

APRIL

- 1 N HUGO
- 2 P FRANC
- 3 T RIHARD
- 4 S IZIDOR
- 5 C VINCENC
- 6 P VILJEM
- 7 S HERMAN
- 8 N ALBERT
- 9 P DEMETER
- 10 T MEHTILDA
- 11 S STANISLAV
- 12 C LAZAR
- 13 P IDA
- 14 S VALERIJ
- 15 N D. ZELEZNIČ.
- 16 P BERNARDKA
- 17 T RUDOLF
- 18 S KONRAD
- 19 C EMA
- 20 P NEZA
- 21 S SIMEON
- 22 N LEONIDA
- 23 P VOJKO
- 24 T JURIJ
- 25 S MARKO
- 26 C ZDESNAV
- 27 P USTAN. OF
- 28 S VITO
- 29 N KATARINA
- 30 P ROBERT

MAJ

- 1 T PRAZ. DELA
- 2 S BORIS
- 3 C FILIP
- 4 P FLORJAN
- 5 S ANGEL
- 6 N JUDITA
- 7 P GIZELA
- 8 T DAN R. KRIZA
- 9 S DAN ZMAGE
- 10 C IZIDOR
- 11 P ZIGA
- 12 S PANKRACJ
- 13 N SERVACJ
- 14 P BONIFACJ
- 15 T ZOFLJA
- 16 S JANEZ
- 17 C MOJCA
- 18 P ERIKA
- 19 S PETER
- 20 N BERNARD
- 21 P DAN LETALSTVA
- 22 T RENATA
- 23 S ZELJKO
- 24 C MARIJA
- 25 P DAN MLADOSTI
- 26 S FILIP
- 27 N AVGUŠTIN
- 28 P VOJSLAV
- 29 T MAJDA
- 30 S IVANA
- 31 C ANGELA

JUNIJ

- 1 P JUSTIN
- 2 S EVGENIJ
- 3 N KAREL
- 4 P FRANCISKEK
- 5 T FERDO
- 6 S ZDENKA
- 7 C ROBERT
- 8 P MEDARD
- 9 S PRIMOŽ
- 10 N MARJETA
- 11 P BARNABA
- 12 T FLORA
- 13 S ANTON
- 14 C METOD
- 15 P VID
- 16 S BENO
- 17 N LAVRA
- 18 P MARKO
- 19 T JULIJANA
- 20 S SILVERIJ
- 21 C ALOJZ
- 22 P AHACJ
- 23 S KRESNICA
- 24 N JANEZ
- 25 P VILJEM
- 26 T HELENA
- 27 S D. SAMOUPRAV.
- 28 C LEON
- 29 P PETER
- 30 S EMILIJANA

JULIJ

- 1 N JULIJA
- 2 P OTON
- 3 T TOMAZ
- 4 S DAN BORCA
- 5 C CIRILA
- 6 P MARIJA
- 7 S DAN IZGNANCEV
- 8 N ELIZABETA
- 9 P VERONIKA
- 10 T AMALIJA
- 11 S OLGA
- 12 C MOHOR
- 13 P HENRIK
- 14 S JUST
- 15 N VLADIMIR
- 16 P DAN TANKISTOV
- 17 T ALES
- 18 S MIROSLAV
- 19 C ZLATA
- 20 P MARJETA
- 21 S DANIJEL
- 22 N DAN VSTAJE
- 23 P BRIGITA
- 24 T KRISTINA
- 25 S JAKOB
- 26 C ANA
- 27 P GORAŽD
- 28 S NEVENKA
- 29 N MARTA
- 30 P PETER
- 31 T IGNAC

AVGUST

- 1 S ALFONZ
- 2 C EVZEBIJ
- 3 P LIDIJA
- 4 S JANEZ
- 5 N SNEZANA
- 6 P VLASTA
- 7 T KAJETAN
- 8 S DOMINIK
- 9 C ROMAN
- 10 P LOVRENC
- 11 S KLARA
- 12 N HILARIJA
- 13 P LJILJANA
- 14 T ANASTAZIJA
- 15 S MARIJA
- 16 C ROK
- 17 P RADIVOJ
- 18 S HELENA
- 19 N MARIJAN
- 20 P BERNARD
- 21 T TIMOTEJ
- 22 S MARIJA
- 23 C ROZALJA
- 24 P JERNEJ
- 25 S LUDVIK
- 26 N ALEKSANDER
- 27 P MONIKA
- 28 T AVGUŠTIN
- 29 S SABINA
- 30 C FELIKS
- 31 P RAJKO

SEPTEMBER

- 1 S EGIDIJ
- 2 N DOROTEJA
- 3 P GREGOR
- 4 T ROZALJA
- 5 S LOVRENC
- 6 C LJUBA
- 7 P REGINA
- 8 S MARIJA
- 9 N PETER
- 10 P DAN MORNAR
- 11 T ERNA
- 12 S GVIDO
- 13 C JANEZ
- 14 P MILAN
- 15 S MELITA
- 16 N LJUDMILA
- 17 P ROBERT
- 18 T IRENA
- 19 S KONSTANCA
- 20 C SUZANA
- 21 P MATEJA
- 22 S MAVRICJ
- 23 N SLAVOJKA
- 24 P NADA
- 25 T UROŠ
- 26 S KOZMA
- 27 C VINCENC
- 28 P VENCESLAV
- 29 S MIHAEL
- 30 N RAFAEL

OKTOBER

- 1 P TEREZIJA
- 2 T MIRAN
- 3 S EVALD
- 4 C FRANCISKEK
- 5 P MARCEL
- 6 S BRUNO
- 7 N DAN TOPNIŠTVA
- 8 P PELAGIJA
- 9 T ABRAHAM
- 10 S ZLATKO
- 11 C EMILIJAN
- 12 P MAKSIMILJAN
- 13 S EDVARD
- 14 N NEDELJKO
- 15 P TEREZIJA
- 16 T HEDVIKA
- 17 S IGNAC
- 18 C LUKA
- 19 P ETBIN
- 20 S IRENA
- 21 N URSULA
- 22 P ZORISLAV
- 23 T SEVERIN
- 24 N DAN OZN
- 25 C DARINKA
- 26 P LUCIJAN
- 27 S SABINA
- 28 N SIMON
- 29 P NARCIS
- 30 T SONJA
- 31 S KRISTOF

NOVEMBER

- 1 C DAN MRTVIH
- 2 P DUŠANKA
- 3 S JUST
- 4 N KAREL
- 5 P SABINA
- 6 T LENART
- 7 S OKT. SOC. REV.
- 8 P DOGDAN
- 9 P TEDODR
- 10 S LEON
- 11 N MARTIN
- 12 P EML
- 13 T STANISLAV
- 14 S LOVRENC
- 15 C LEOPOLD
- 16 P OTMAR
- 17 S ELIZABETA
- 18 N ROMAN
- 19 P IZAK
- 20 T EDMUND
- 21 S MARIJA
- 22 C CECILIJA
- 23 P KLEMEN
- 24 S FLORA
- 25 N KATARINA
- 26 P KONRAD
- 27 T VERGIL
- 28 S JAKOB
- 29 C DAN REPUBLIKE
- 30 P ANDREJ

DECEMBER

- 1 S NATALIJA
- 2 N BLANKA
- 3 P FRANC
- 4 T BARBARA
- 5 S STOJAN
- 6 C MIKLAVZ
- 7 P AMBROŽ
- 8 S MARIJA
- 9 N VALERIJA
- 10 P SMILJAN
- 11 T DANIJEL
- 12 S IVANA
- 13 C LUČIJA
- 14 P DUŠAN
- 15 S KRISTINA
- 16 N ALBINA
- 17 P LAZAR
- 18 T RADOSLAV
- 19 S URBAN
- 20 C EVGEN
- 21 P PETER
- 22 S DAN JLA
- 23 N VIKTORIJA
- 24 P EVA
- 25 T BOZIDAR
- 26 S STEFAN
- 27 C JANEZ
- 28 P ŽIVKO
- 29 S TOMAZ
- 30 N BRANIMIR
- 31 P SILVESTER

VOVKOV MLIN V VINSKI GORI

FOTO mgr. MILAN ŽOLNIR
ARHIV HMELJARJA

*Srečno,
uspešno in zadovoljno*

1984

SOZD

Hmezad
Ž A L E C